

ETELÄ-SAVON
MAAKUNTALIITTO

Etelä-Savon maakuntaohjelman (2014-2017) toimeenpanosuunnitelma vuosille 2017-2018

Julkaisutiedot

Julkaisija:

Etelä-Savon maakuntaliitto
Mikonkatu 5, 50100 Mikkeli
puhelin 015 321 130
email kirjaamo@esavo.fi
faksi 015 321 1359

Kotisivu:

www.esavo.fi

Julkaisu:

Etelä-Savon maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma 2017-2018

Julkaisusarjan numero 135:2016

ISBN 978-952-5932-28-7 (verkkojulkaisu)

ISSN 1455-2930

Mikkeli 2016

SISÄLLYSLUETTELO

	sivu
1. JOHDANTO	1
1.1 Toimeenpanosuunnitelma konkretisoi maakuntastrategiaa, -ohjelmaa, huomioi ennakoitujen rakennemuutoksen toimet ja AIKO-hankkeet	1
1.2 Valmisteluprosessi	1
2. ETELÄ-SAVON MAAKUNNAN NYKYTILA, KEHITYSNÄKYMÄT JA VARAUTUMINEN RAKENNEMUUTOKSEEN	3
2.1 Maakunnan taloudellinen, yhteiskunnallinen ja institutionaalinen tilannekuva	3
2.2 Etelä-Savon yrityselämän riskien tunnistaminen ja varautuminen	8
2.3 Etelä-Savon kokeilu ja isot elinkeinoelämän kehittämiskokonaisuudet ja ennakoiva rakennemuutostyö (ERM) Etelä-Savossa	10
2.4 Edellisessä Töpsussa 2015-2016 esitettyjen toimenpiteiden toteuma	12
2.4.1 Menestyvä yritystoiminta	12
2.4.2 Osaava työvoima ja hyvä innovaatioympäristö	13
2.4.3 Uudistuva hyvinvointi	14
2.4.4 Hyvä toimintaympäristö	14
3. ETELÄ-SAVON MAAKUNTAOHJELMAN TOTEUTTAMINEN 2017-2018	16
3.1 Menestyvä yritystoiminta	16
3.2 Osaava työvoima ja hyvä innovaatioympäristö	19
3.3 Uudistuva hyvinvointi	22
3.4 Hyvä toimintaympäristö	24
4. ITÄ- JA POHJOIS-SUOMEN MAAKUNTIEN YHTEISTOIMINTA-ALUEIDEN NEUVOTTELUESITYKSET 2017-2018	26
4.1 Laajakaista-hankkeen toteutuksen jatkuvuuden varmistaminen harvaan asutuilla alueilla	26
4.2 Saimaan markkinointi	28
5. ETELÄ-SAVON ERITYISKYSYMYKSET	29
5.1 Itä-Suomen yliopiston opettajankoulutuksen lakkauttaminen Savonlinnassa	29
5.2 Etelä-Savon maakuntaliiton esitykset kokeiluhankkeiksi	29

1.1 Toimeenpanosuunnitelma konkretisoi maakuntastrategiaa, -ohjelmaa, huomioi ennakoidun rakennemuutoksen toimet ja AIKO-hankkeet

Etelä-Savon maakuntaliiton johdolla yhteistyössä ELY-keskuksen, maakunnan kuntien, elinkeinoelämän ja sidosryhmien kanssa valmistellaan sekä laaditaan maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma (TOPSU). Toimeenpanosuunnitelma pitää sisällään maakuntaohjelmaa toteuttavat keskeiset hanke- ja toimenpide-esitykset mm. rr-ohjelman toimeenpanon painopisteet ja rahoitussuunnitelman Etelä-Savossa vuosille 2017-2018. Lisäksi Topsis konkretisoi Etelä-Savon valmisteilla olevaa uutta maakuntastrategiaa ja tukee kehittämistoimenpiteiden jatkuvuutta (ns. Muutosmaakuntaohjelmaa) vuoden 2018 osalta.

Maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma 2017-2018 tarkistetaan ja päivitetään uuden maakuntastrategian ja muutosmaakuntaohjelman laadinnan yhteydessä 2017. Etelä-Savon maakunnan ennakoidun rakennemuutoksen (ERM) toimintasuunnitelma on sisällytetty keskeisiltä osin Topsisuun ja ERM-toimintasuunnitelmaa päivitetään tarpeiden mukaan muutosmaakuntaohjelman laadinnan yhteydessä 2017. Vuoden 2016 Etelä-Savon ERM-suunnitelmaan on valittu kaksi pääteemaa, joiden kautta parannetaan maakunnan muutosjoustavuutta. Pääteemat ovat **1) Saavutettavuus ja Logistiikka** ja **2) Matkailu, Palvelut ja Vapaa-aika**. Valitut teemat ovat maakunnan ominaispiirteisiin nähden hyvin perusteltavissa – Saavutettavuus ja logistiikka heikkouksien vahvistamisen näkökulmasta ja Matkailu-Palvelut-Vapaa-aika alueen vahvuuksista käsin.

Topsis tukee ja toteuttaa hallitusohjelmassa määriteltyjä kärkihankkeita, kuten Alueelliset innovaatiot ja kokeilut (AIKO) -rahoituksella toteutettavia hankkeita. Etelä-Savossa AIKO-rahoitukselle on pyritty löytämään oma profiili suuntaamalla sitä sellaisiin toimenpiteisiin, joihin muu olemassa oleva rahoitus ei helposti taivu. Tämän lisäksi Topsis tukee kärkihankkeita, joita ovat työllisyyden ja kilpailukyvyn edistäminen, panostaminen osaamiseen ja koulutukseen, väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen, panostaminen biotalouden mahdollisuuksien hyödyntämiseen ja puhtaisiin vähähiilisiin ratkaisuihin, toimintatapojen uudistaminen ja digitalisointi edistävien ratkaisujen toteuttamiseen.

Alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista (7/2014) säädetyin lain mukaan maakunnan yhteistyöryhmän (MYR) tehtävänä on mm. alueen maakuntaohjelmassa määriteltyjen kehittämistavoitteiden toteuttamiseksi ja eri ohjelmien ja rahoitusvälineiden yhteensovittamiseksi hyväksyä ja tarvittaessa tarkistaa maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma, jolla suunnataan maakuntaan osoitettua rakennerahastojen ja vastaavaa kansallista rahoitusta sekä muuta alueen kehittämiseen vaikuttavaa rahoitusta. Huhtikuun 30. päivänä 2014 annetun, lakia täsmentävän, Valtioneuvoston asetuksen (356/2014) 12 §:ssä määritellään maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelman sisällön rakenne.

1.2 Valmisteluprosessi

Maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma laaditaan alueen toimijoiden kannalta mahdollisimman käytännölliseksi suunnitelmaksi vuosille 2017-2018. Etelä-Savon ELY-keskus ja maakuntaliitto kävivät kuntien kanssa neuvottelut laadittaviin asiakirjoihin tehtävistä kehittämisesityksistä touko-kesäkuussa 2016 (seutukierrokset Hirvensalmella, Rantasalmella ja Pieksämäellä). Erilliset keskustelutilaisuudet järjestettiin Mikkelissä 6.6.2016 Team Finland verkoston toimijoille ja 22.08.2016 elinkeinoelämän edustajille (keskuskauppakamarin edustaja, Etelä-Sa-

von kauppakamarin valiokuntien ja osastojen puheenjohtajat sekä Etelä-Savon yrittäjien edustaja) ja muille sidosryhmille, joista mukana olivat Metsäkeskus ja MTK. Lisäksi maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelmaa koskevia keskusteluja on käyty useilla eri foorumeilla ja tapahtumissa (esim. Maakuntastrategia-työpajoissa, Maakuntaliiton ja ELYn johtoryhmissä). Tavoitteena on ollut saada maakunnassa mahdollisimman laajalta sidosryhmäjoukolta sisällöllisiä näkemyksiä ja konkreettisia esityksiä, joiden edistämiseen maakuntaliitto, ELY-keskus ja maakunnan sidosryhmätoimijat sitoutuvat.

Elo- ja syyskuussa 2016 toimeenpanosuunnitelman valmistelua on jatkettu maakuntaliiton ja ELY:n työkokouksissa 17.8. ja 19.8.2016 ja maakunnan yhteistyöryhmän (MYR:in) sihteeristössä 23.8.2016 ja 8.9.2016, Etelä-Savon maakunnan yhteistyöryhmässä 22.6.2016 ja Etelä-Savon maakuntahallituksessa 19.9.2016. Maakuntien yhteisiä esityksiä on valmisteltu Itä- ja Pohjois-Suomen huippukokouksen yhteydessä Kokkolassa 30.-31.8.2016. Kuntajohtajilla ja -päättäjillä on ollut mahdollisuus kommentoida Topsisu 2017-2018 luonnosta syyskuussa 8.9.-19.9.2016 välisenä aikana. Maakunnan yhteistyöryhmä on hyväksynyt maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelman kokouksessaan 28.9.2016, jonka jälkeen MYR:in hyväksymä maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma (Topsisu) on toimitettu työ- ja elinkeinoministeriöön (TEM:iin) 21.10.2016 määräaikaan mennessä.

2. Etelä-Savon maakunnan nykytila, kehitysnäkymät ja varautuminen rakennemuutokseen

2.1 Maakunnan taloudellinen, yhteiskunnallinen ja institutionaalinen tilannekuva

Etelä-Savon kehitys nojaa edelleen vahvasti maakunnan runsaisiin ja hyvin kasvaviin metsä-varoihin sekä niiden kestävään ja tehokkaaseen hyödyntämiseen, joka on luonut maakuntaan myös vahvaa metalli- ja metsäteollisuutta. Äänekoskelle rakennettavan biotuotetehtaan sekä Varkauden sellutehtaan investointien uskotaan vaikuttavan positiivisesti myös Etelä-Savoon mm. puun kysynnän kasvuna sekä teknologia-teollisuusyritysten myönteisenä kehityksenä.

Uutta kasvupotentiaalia maakuntaa tuovat erityisesti bioenergiaosaaminen, metsäbiomassan prosessiosaaminen ja materiaali- sekä ympäristöteknologia. Metsäisyys, laajat vesistöt ja maakunnan maine puhtaana ja turvallisena alueena ovat luoneet edellytyksiä myös matkailulle ja vapaa-ajan asumiselle. Laadukkaiden elintarvikkeiden tuotantoon ja jalostukseen on panostettu. Erityisesti luomu- ja lähiruoan kysyntä kasvaa hyvin ja niiden tuotantoa lisätään.

Sijainti Venäjän naapurustossa on perinteisesti tarjonnut mahdollisuuksia niin vientiyrityksille kuin alueen matkailun kehittämiseksi. Venäjän talousongelmat ja Ukrainan konfliktin pitkittymisen pakotteineen ovat kuitenkin vaikeuttaneet kaupankäyntiä ja vähentäneet matkailijoiden virtaa, mikä on aiheuttanut ongelmia alueen matkailu-, palvelu- ja kaupan alojen yrityksille.

Etelä-Savo on säästynyt pien- ja perheyrittäjävaltaisen elinkeinorakenteensa vuoksi suurilta rakenteellisilta muutoksilta, eikä esimerkiksi laajoja irtisanomisia ole ollut. Maakunnassa vuodesta 2011 lähtien kasvanut työttömyys näyttää myös hienokseltaan kääntyneen laskuun. Etelä-Savossa oli heinäkuun 2016 lopussa työttömänä 9 901 henkilöä, vuodentakaiseen verrattuna työttömiä oli 300 vähemmän. TE-palveluissa olleiden asiakkaiden määrä on 154 henkilöä vuodentakaisesta pienempi, joten ns. laaja työttömyys on vuodentakaisesta laskenut 460 henkilöllä. Pieksämäen ja Savonlinnan seutukunnissa työttömiä oli noin 5 % vuodentakaisesta vähemmän. Mikkelin seutukunnassa työttömiä oli edelleen lähes yhtä paljon kuin vuosi sitten. Alle 25-vuotiaita oli työttömänä heinäkuun lopussa 1 462, määrä laski 50:llä vuodentakaisesta. Etelä-Savossa oli heinäkuun lopussa yli vuoden yhtäjaksoisesti työttömänä olleita pitkäaikaistyöttömiä 3 129, mikä on 254 enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Pitkäaikaistyöttömistä oli miehiä 1 833 ja naisia 1 296. Pitkäaikaistyöttömien miesten määrä lisääntyi edellisestä vuodesta 126:llä (7 %) ja naisten 128:lla (11 %). Pitkäaikaistyöttömistä 59 % on miehiä. Työmarkkinoiden rakennemuutos näkyy työpaikkojen lopullisena häviämisenä, mm. koulutus- ja viestintäalalta sekä julkisesta hallinnosta. Uhkan alueen kestäväälle kehitykselle aiheuttavat hallituksen säästöt ja leikkaukset koskien yliopistoja ja korkeakouluja. Etelä-Savon kannalta erityisen suuri menetys on Itä-Suomen yliopiston päätös keskittää Savonlinnassa toimiva opettajakoulutus kokonaan Joensuuhun. Opettajakoulutuslaitoksen lakkauttaminen vie Savonlinnasta jopa 800 opiskelijaa ja noin 100 yliopiston työpaikkaa. Lisäksi vaikutukset Savonlinnan seudun lähitulevaisuuden aluetalouteen erityisesti kaupan ja palveluiden toimialoilla ovat koulutusrakennemuutoksen osalta erityisen negatiiviset.

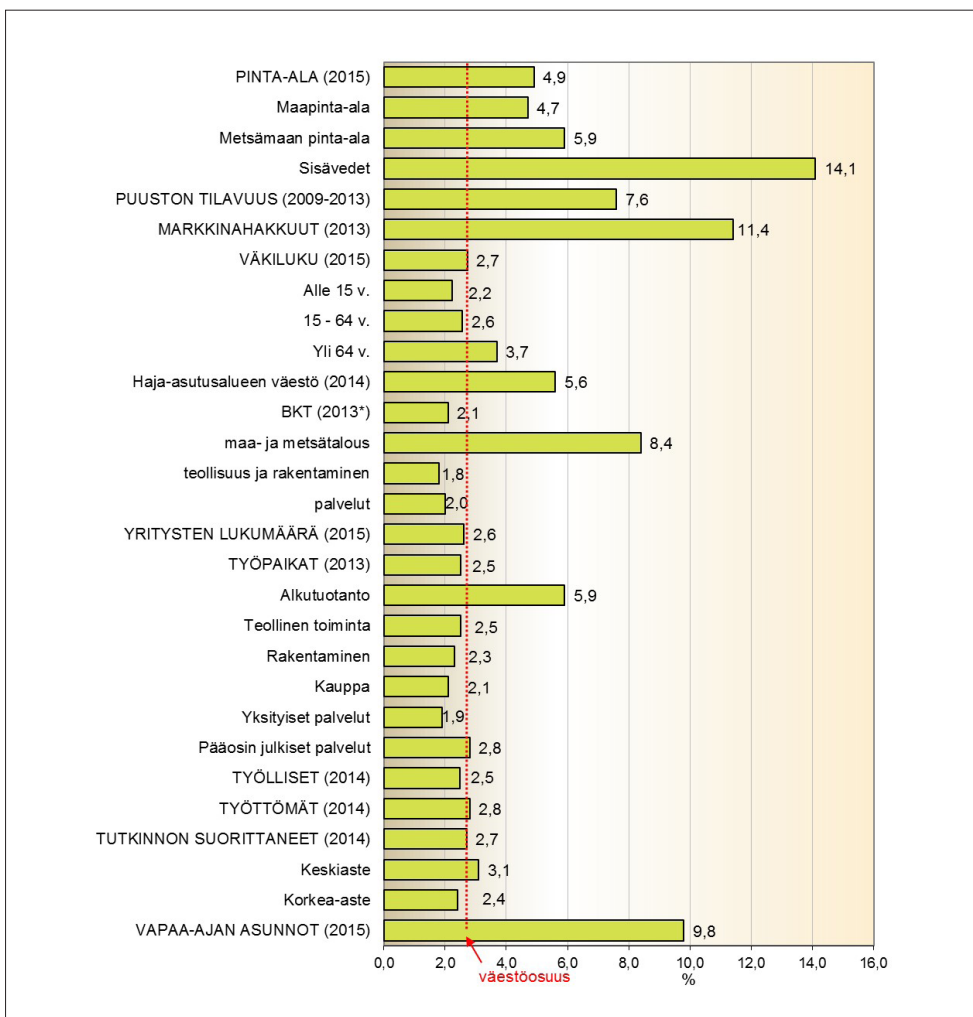
Etelä-Savon väestökehitys oli vuonna 2015 edellisvuosia negatiivisempaa. Maakunnan väestö laski noin 1 270 hengellä, mikä on Suomen maakunnista absoluuttisesti eniten. Vuonna 2016 Etelä-Savon väkiluku laski alle 150 000 asukkaaseen. Heinäkuun lopussa maakunnan ennakkoväkiluku oli Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan 149 514. Väkilukua painaa alas erityisesti luonnollinen väestönmuutos; kuolleita on syntyneitä enemmän. Vinoutunut ikärakenne heikentää alueen huoltosuhdetta ja esimerkiksi osaavan työvoiman saatavuus voi käydä tulevai-

suudessa yhä haasteellisemmaksi. Useilla toimialoilla kuten teknologiateollisuudessa työllisten ikärakenne on jo nyt vinoutunut. Ikääntyneessä maakunnassa vanheneminen voidaan kuitenkin nähdä myös uudenlaisia liiketoimintamahdollisuuksia tarjoavana mahdollisuutena. On huolehdittava siitä, että laadukasta koulutusta on tarjolla myös tulevaisuudessa, jotta väestön ikään-työssä työmarkkinoille saadaan tekijöitä ja osaamista.

Maakuntien tulevan itsehallintouudistuksen myötä Etelä-Savon maakunnasta kuntien määrä tulee vähenemään 14:sta kunnasta 12 kuntaan vuoden 2019 alusta. Joroisten kunta siirtyy Pohjois-Savon maakuntaan ja Heinäveden kunta Pohjois-Karjalan maakuntaan. Tämä tarkoittaa Etelä-Savon maakunnan osalta noin 6 %:in pinta-alan menetystä ja noin 10 000 asukkaan siirtymistä muille maakunnille sekä reilun 600 toimivan yrityksen siirtymistä muihin maakuntiin. Maakunnassa tasaisesti lisääntynyt siirtolaisuus on tasapainottanut Etelä-Savon väestönkehitystä paikkaamalla maassamuuton ja kuolleisuuden aiheuttamaa väestötappiota.

ETELÄ-SAVON MAAKUNTAPROFIILI (osuus koko maasta, %)

Lähde: Tilastokeskus, Maanmittauslaitos, Metla

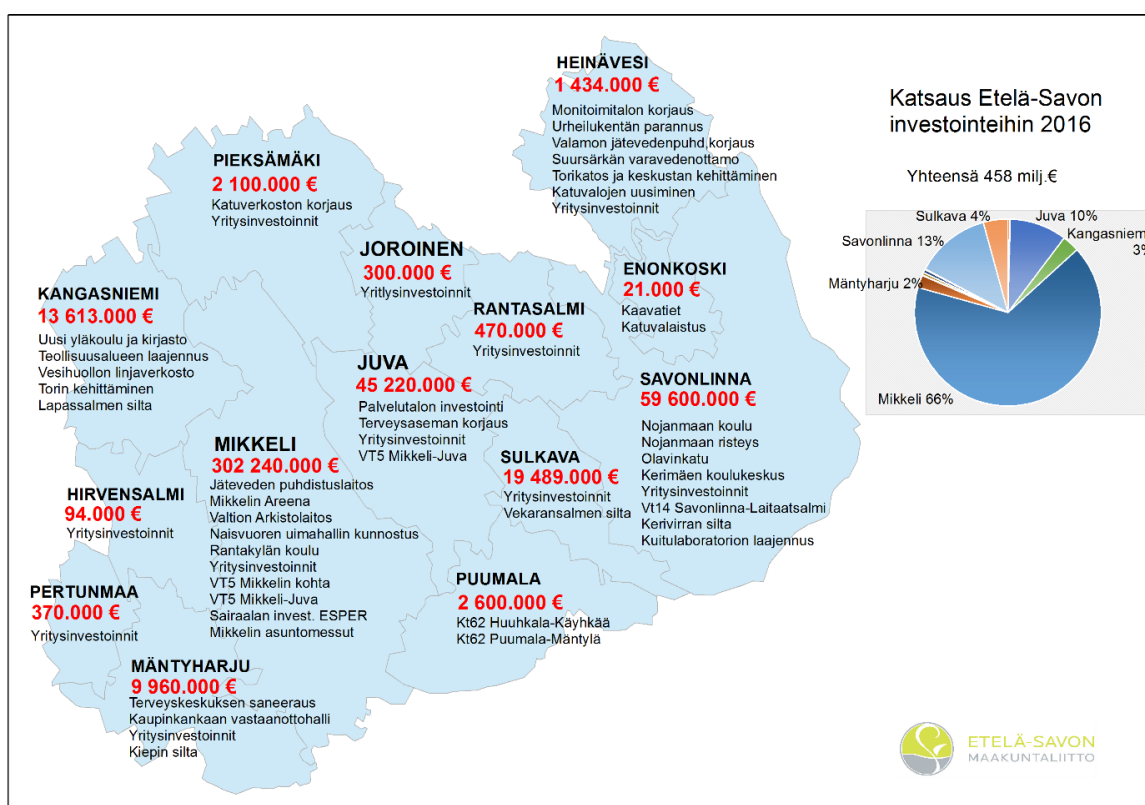

* Etelä-Savon maakuntaprofiili 2016 kuvaa Etelä-Savon suhteellista osuutta ko. teemoissa verrattuna koko maahan.

Toimintaympäristön kilpailukyvyyn osalta Etelä-Savon painopisteinä ovat alueen saavutettavuus ja elinvoima. Keskusten rooliin ja uusiutumiseen on panostettava, samoin elinkeinoelämän toimintaedellytyksiin ja mm. luonnonvarojen hyödyntämiseen koko Etelä-Savossa. Keskuksissa on tilaa uusiutumiselle ja yhtään investointia ei ole varaa jättää toteuttamatta sen takia, etteivät kaavat ja tonttipalvelu ole kunnossa. Keskuksat toimivat myös matkailun palveluverkon runkona. Matkailun kansainvälistymisen painopisteinä ovat Saimaa ja kansallispuistot.

Etelä-Savossa on parhaillaan rakenteilla tai päätettynä kaikkiaan noin 430 miljoonan euron toimintaympäristöinvestoinnit (ks. Etelä-Savon investointikartta, Katsaus Etelä-Savon lähitulevaisuuden investointeihin 2016-), joista on olemassa julkisen sektorin rahoituspäätös. Investointikartan tulkinnaassa on huomioitava yksityisen sektorin investointien puuttuminen kokonaisuudessaan. Mikkelin osuus on yli 300 miljoonaa, mutta myös maaseutukunnissa kuten Juvalla, Kangasniemellä ja Mäntyharjulla on vireillä merkittäviä rakennuskohteita. Savonlinnassa investoinnit kohdistuvat mm. liikenneinfraan ja kouluihin. Veturitorin alueen kehitys Pieksämäellä on ollut merkittävin yksittäinen kaupunkikeskusten kehityshanke ja kauppakeskuksen rakentamiseksi odotetaan parhaillaan noin sadan miljoonan euron investointipäätöksiä edellisten lisäksi.

Kuva 1. Katsaus Etelä-Savon lähitulevaisuuden investointeihin 2016- joista on olemassa julkisen hallinnon rahoituspäätös. (Huom! yksityisen sektorin suorat investoinnit eivät ole mukana investointikartassa).

Vesistöjen takia alueen rikkonainen ja hajanainen rakenne luo omat haasteensa alueen saavutettavuudelle ja kilpailukyvyille. Lisäksi koko liikenneala on isossa murroksessa ja saavutettavuus on maakunnan omien toimijoiden toimesta arvioitu yhdeksi merkittäväksi lähitulevaisuuden muutostekijäksi. Liikennemarkkinalainsäädännön kokonaisuudistusta (Liikennekaari) valmistellaan osissa rinnan valtion aluehallinnon ja maakuntahallinnon uudistuksen kanssa.

Etelä-Savoon kohdistuu lähivuosina valtion noin 200 miljoonan liikenneinvestoinnit. Viitostien Mikkeeli-Juva välin rakentamispäätös on merkittävä Etelä-Savon ja koko Itä-Suomen saavutettavuudelle ja kilpailukyvyllä. Syväväylän siirto Savonlinnassa parantaa vesiliikenteen olosuhteita ja turvallisuutta. Samanaikaisesti kuitenkin alempi asteisen tieverkon kunto on rapautumassa, mikä heikentää puu- ja maitokuljetusten sekä matkailuliikenteen toimintaedellytyksiä.

Joukkoliikenteen palvelutaso on laskenut edelleen haja-asutusalueilla. Vuorojen lakkauttamisen ohella joukkoliikenteen palvelutasoa on heikentänyt osto- ja markkinaehtoisen liikenteen lippujärjestelmien yhteensopimattomuus. Koska ostopalveluliikenteen vuorojen ensisijainen tavoite on täydentää markkinaehtoisessa liikenteessä olevia palvelutasopuutteita, voi kokonaispalvelutaso (osto- + markkinaehtoinen liikenne) vuorojen määrän perusteella olla teoriassa hyvä. Kuitenkin käyttäkkeen sekä markkinaehtoista- että ostopalveluliikennettä kuluttaja joutuu ostamaan kaksi erillistä lipputuotetta mikä lisää matkustuskustannuksia merkittävästi. Lisäksi ostopalveluliikenteen vuoroja on käytettävissä vähän ja sopimattomiin aikoihin. Joukkoliikenteen käytettävyyttä hankaloittaa myös, ettei tällä hetkellä ostopalveluliikenteen ja markkinaehtoisen liikenteen aikatauluja ei ole saatavissa kootusti yhdestä paikasta.

Lisäksi junavuorojen lakkauttamiset Savonradalla ja Savonlinna-Parikkala välillä ovat heikentäneet joukkoliikenteen palvelutasoa. Etelä-Savon saavutettavuutta ja liikenteellistä asemaa onkin alettava tarkastelemaan liikennemuotojen ja liikennepalveluiden kokonaisuutena. Ensimmäisiä askeleita tämän ns. MaaS-ajattelun tiimoilta on otettu mm. Savonlinnan ja Mikkelin kokeiluhankkeissa.

Toimivien ja nopeiden tietoliikenne yhteyksien merkitys korostuu digitalisoituvassa maailmassa. Etelä-Savossa pyritään valokuituverkkoa rakentamaan ensisijaisesti asutuskeskittyisiin. Etelä-Savossa onkin saatu toteutettua valokuituverkkoa kuntakeskukseen useassa kunnassa, mutta haja-asutusalueilla palvelutasossa on edelleen puutteita. Maakunnassa tulisivin etsiä ratkaisuja haja-asutusalueiden tietoliikenne-yhteyksien kehittämiseksi.

Kaupunkien kaavallinen valmius on kohentumassa keskeisten taajamayleiskaavojen edetessä. Pieksämäki sai taajamayleiskaavan valmiiksi, Mikkeli on tulossa luonnosvaiheeseen ja Savonlinna valmisteleo omaansa. Kirkonkylien taajamayleiskaavojen tilanne on kohentunut viime vuosina ja rantayleiskaavoja alkaa olla lähes kattavasti. Kaupunkikeskusten ja kirkonkylien elinvoimaa sekä uusiutumispotentiaalia on selvitetty. Toinen vaihemaakuntakaava on ehdotusvaiheessa. Siinä päivitetään kehittämisperiaatemerkinät eli aluesuunnittelun painopisteet ja käsitellään mm. turpeenottoa ja kaupan kaavoitusta. Maakuntatason aluesuunnittelun strategiset painopisteet ovat myös tuleville vuosille saavutettavuus, keskusten elinvoima, Saimaa ja matkailu. Uutta maakuntakaavaa voidaan luonnehtia vuoden 2010 kokonaismaakuntakaavan ajantasaistetuksi jatkumoksi. Edeltävä vaihemaakuntakaava käsitteli tuulivoimaa ja se on vahvistettu 2016.

Seuraavassa alla olevassa taulukossa on Etelä-Savon kehitystä 2006-2016 kuvaavat muuttoliike ja väestö, kilpailukyky, talouden tasapaino, työllisyys ja osaamisen -alueindikaattorit.

Taulukko: ETELÄ-SAVON KEHITYS JA TAVOITTEET

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
1. MUUTTOLIIKE JA VÄESTÖ											
Väestö	160 306	158 679	157 433	156 377	155 472	154 522	153 426	152 518	151 562	150 305	
Nettomuutto, henkilöä	-373	-957	-500	-233	-99	-246	-175	-65	-4	-190	
Nettomuutto, osuus väestöstä, %	-0,23	-0,61	-0,32	-0,16	-0,06	-0,16	-0,11	-0,04	0,00	-0,13	
Nuorten 20-34 -v nettomuutto, %	-2,90	-3,72	-2,71	-1,47	-1,21	-1,27	-2,06	-1,17	-1,31	-1,47	
Luonnoll väestönkasvu, henkilöä	-652	-643	-749	-793	-813	-695	-920	-854	-919	-1058	
Luonnoll väestönkasvu, % väestöstä	-0,41	-0,40	-0,47	-0,51	-0,52	-0,45	-0,60	-0,56	-0,60	-0,70	
Vanhushuoltosuhte (yli 65-v/15-64-v), %	34,2	34,5	35,3	36,1	37,3	39,0	41,0	42,9	44,7	46,6	
2. KILPAILUKYKY											
BKT/asukas (€)	22 986	25 653	25 497	23 975	25 198	26 546	27 701	28 288			
BKT/asukas, indeksi Suomi=100 *)	70,1	72,7	69,9	70,7	72,2	72,7	75,1	75,9			
Liikevaihto (yritysten), milj. €	4 795	5 089	5 324	4 497	4 670	5 120	5 200				
Liikevaihto (yritysten), milj. € **)								5 284	5 357	5 351	
Liikevaihdon kasvu, %	7,7	6,1	4,6	-15,5	3,8	9,6	1,6		1,4	-0,1	
Veronalaist tulot/tulonsaja, €	19 105	20 549	21 002	20 955	21 925	22 877	23 580	24 268	24 846		
Vienti ja tuonti, yritysten/toimipaikkojen lukumäärä (vientä yli 12 000 e vuodessa vähintään kahtena kuukautena tai vientä yli 120 000 euroa vuodessa)											361
Vienti, yritysten/toimipaikkojen lukumäärä (vientä yli 12 000 e vuodessa vähintään kahtena kuukautena tai vientä yli 120 000 euroa vuodessa)											88
Teollisuuden viennin arvo, milj. €										558	
Kokonaisviennin arvo, milj. €											
Kokonaisviennin arvo, indeksi											
											(syyskuussa erillistilauksena tiedot: 2010-2016/kesäkuu)
											(syyskuussa erillistilauksena tiedot: 2010-2016/kesäkuu)
3. TALOUDEN TASAPAINO											
Kuntien vuosikate €/asukas	138	200	263	351	400	180	196	220	340	TPA: 307	
4. TYÖLLISYYS											
Työttömyysaste (Tilastokeskus, työvoimatutkimus) *)	11,5	8,7	7,9	9,6	7,9	7,7	9,1	10,8	9,7	9,6	
Työpaikkojen määrä	60 173	60 809	60 173	58 311	58 726	58 765	57 814	56 488	55 715		
5. OSAAMINEN											
Tutkinnon suorittaneet yli 15 v, %	59,7	60,5	61,4	62,4	63,3	64,2	65,2	66,2	67,3		
Peruskoulun jälkeistä tutkintoa vailla olevat 25-29 v, lukumäärä	1 000	1 004	1 033	1 039	1 092	1 106	1 101	1 064	990		
Peruskoulun jälkeistä tutkintoa vailla olevat 25-29 v, %	14,3	14,7	15,1	14,7	15,1	15,2	15,4	14,9	14,2		

*) Kaikkien vuosien luvuissa on mukana vuoden 2013 maakuntajaon mukaisesti Suomenniemen tiedot, poikkeuksena BKT-luvut sekä työttömyysaste, joissa Suomenniemen tiedot eivät ole mukana

**) Yritysrekisterin vuositilaston muutosten takia v.2013 tiedot eivät ole vertailukelpoisia aiempien vuosien tietojen kanssa

2.2 Etelä-Savon yrityselämän riskien tunnistaminen ja varautuminen

Suomen Pankin ennusteiden mukaan Suomi on palaamassa vähitellen kasvu-uralle. Vuosina 2016–2018 talous kasvaa noin prosentin vuodessa ja investoinnit lisääntyvät pitkästä ajasta. Suomeen ei kuitenkaan uskota pääsevän muun euroalueen elpymisvauhtiin. Viennin pysyessä vaimeana kasvu on ollut kotimaisen kysynnän varassa. Inflaatio jää hitaaksi koko ennustejaksolla.

Elinkeinoelämän keskusliiton suhdannebarometrin mukaan suomalaisyritysten suhdannenäkymät seuraavalle puolelle vuodelle ovat kaksijakoiset. Palvelu- ja rakennusyritykset ennustavat maltillista parannusta suhdanteisiin, kun taas teollisuudessa heikon suhdannevaiheen ennustetaan jatkuvan koko kuluvan vuoden ajan. Itä-Suomessa teollisuuden ja rakentamisen suhdanne-tilanne taas on palautunut normaaliksi, ja myös suhdanneodotukset ovat koko maata kirkaammat.

Etelä-Savon aluetalousselvityksestä 2/2016 käy ilmi, että vuoden 2015 matalasuhdanteen jälkeen maakunnan talouden liikevaihto ja teollisuuden vienti on piristynyt alkuvuodesta 2016 koko maata nopeammin. Sen sijaan henkilöstömäärän trendi jatkuu edelleen laskusuuntaisena. Tulevaisuudessa yritysten kasvu syntyy yhä enemmän toimialat ylittävien uusien avauksien ympärille.

Etelä-Savon **maataloudessa** maidontuotanto on lisääntynyt viime vuosina, mutta lihantuotanto on pysynyt ennallaan. Koko maan maidontuotanto lisääntyi noin prosentin verran, mutta naudanhoidon tuotanto väheni prosentin verran verrattuna vastaavaan jaksoon tammi-heinäkuussa. Etelä-Savon maataloudelle tärkeän maidon tuottajahinta aleni voimakkaasti Venäjän kesällä 2014 asettaman elintarvikkeiden tuontikiellon ja maaliskuussa 2015 maitokiintiöistä luopumisen takia. Kausivaihtelun huomioon ottaen maidon hinta oli heinäkuussa 2016 14 % alemmalla tasolla edellisvuoteen verrattuna. Myös lihan tuottajahinnat ovat pysytelleet aiempia vuosia alemmalla tasolla. Perunaa ja vihanneksia lukuun ottamatta kasvinviljelypuolellakaan ei ole havaittavissa merkittäviä tuottajahintojen nousuja. Vaikka energian hinnat ja useimpien muiden tuotantopanosten hinnat ovat alenneet, se ei riitä kompensoimaan tuottajahintojen alenemaa. Toisen sateisen kesän seurauksena viljasadosta on tulossa heikoin viiteen vuoteen, mikä osaltaan luo paineita edelleen rehujen hinnan nousulle. Vaihtelevan maaston johdosta sateisten kesien vaikutukset nurmivaltaiseen kasvintuotantoon ovat Etelä-Savossa yleensä muuta maata lievempiä.

Maatalouden ennakkolisten kannattavuustulosten mukaan vuosi 2015 oli erittäin heikko koko maassa. Toimintaympäristössä ei ole ilmennyt sellaisia tekijöitä, jotka kääntäisivät kannattavuuden nousuun kuluvana vuonna tai edes ensivuoden alkupuoliskollakaan. Velkaisimmille ja investoineille tiloille oli haussa kuluvana vuonna kansallista lisätukea 15 milj. euroa. Syksyn budjettineuvottelujen myötä maataloudelle on tulossa ensi vuodelle 50 milj. euroa lisätukea sekä tukimaksujen aikaistamista. Investoineiden tilojen maksuvalmiuskriisiä helpottamaan on esitetty lisättäväksi valtiontakausten määrää ja lainojen vapaavuosia viidestä kahdeksaan. Väliaikaisilla tukijärjestelmillä ei maatalouden kannattavuusongelmia kuitenkaan pystytä korjaamaan, vaan se vaatii merkittävää korotusta tuottajahintoihin.

Tuotannon heikko kannattavuus heijastuu investointeihin ja Etelä-Savossakin kotieläintilojen laajennusinvestoinnit ovat jääneet vähäisiksi. Sen sijaan pienempiin investointeihin on tukea haettu suhteellisen vilkkaasti. Maatalouden investointitukihakemuksia oli elokuun loppuun mennessä yhteensä noin 60 kpl. Maidontuotantoon liittyviä laajennuksia on kuusi kappaletta ja lisäksi muutama suurehko peruskorjausinvestointi. Puutarhatuotannossa on investointitukea haettu kahteen kasvihuonelaajennukseen. Nuorten viljelijöiden aloitustukihakemuksia on yhteensä kymmenen.

Maaseudun kehittämishankkeita on käynnistynyt Etelä-Savossa ennätysmäärä, joista suurin osa on elinkeinojen kehittämiseen liittyviä. Näin ollen yritysten toimintaympäristön kehittyminen luo pohjaa myös yritysten investointihalukkuuden lisääntymiselle, toiminnan laajentamiselle ja kehittämiselle sekä kannattavuuden paranemiselle.

Elintarviketeollisuuden alalla alueella toimii useita vahvoja yrityksiä eri seutukunnilla ja niiden kysyntätilanne on ollut suhteellisen hyvä. Alalle on käynnissä investointeja ja uusia merkittäviä suunnitelmia on vireillä.

Metsäteollisuuden kehitys on jatkunut useimpiin muihin teollisuudenaloihin verrattuna edelleen myönteisenä. Vuonna 2015 teollisuuden käyttöön hakattiin Suomessa puuta enemmän, kuin kertaakaan aiemmin hakkuutilastojen historiassa. Maakunnista hakkuut olivat määrällisesti suurimmat Etelä-Savossa (6,4 milj. m³), jossa yllettiin hakkuissa 91 %:iin kestävästä hakkuusuunnitteesta. Metsien käyttöasteessa Etelä-Savo oli jaetulla hopeasijalla. Metsäteollisuuden investoinnit lisäävät edelleen puun kysyntää ja puukauppoja on tehty kuluvana vuonna toistaiseksi n. 10 % viime vuotta vilkkaammin. Hakkuiden ennakoitaan lisääntyvän tänä vuonna kuitenkin maltillisemmin (2-4 %) ja hintojen pysyvän ennustajasta hieman riippuen likipitään ennallaan.

Havusahatavaran vientimäärä kasvoi tammi-toukokuussa 2016 n. 15 % edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna. Kuusisahatavaran vienti suurimmalle kuusimarkkinalle Kiinaan peräti kaksinkertaistui ja mäntysahatavaran vienti suurimmalle mäntymarkkinalle Egyptiin nousi yli 30 %. Kiinan ja Japanin talouskehitys on pysynyt alkuvuonna ennakoitua positiivisempänä, joskin sahatavaran viennin kasvu Kiinaan lienee tasaantumassa. Brexit on tuonut epävarmuutta etenkin Euroopan markkinoille. Sahauksen kannattavuus on heikentynyt vientihintojen pudottua n. 6 % viime vuoteen verrattuna. Ongelmia on ollut myös sivutuotteiden, lähinnä purun ja kuoren markkinoinnissa. Kannattavuuden heikkenemisestä huolimatta sahojen käyntiasteen ennakoitaan pysyvän lähitulevaisuudessa hyvinä.

Vanerintuotannon tuotanto ja hinta notkahti viime vuonna aavistuksen edellisvuoden suurista kasvuluvuista. Havuvanerin tuotannossa on tiedotettu alkuvuonna paikallisista tuotannonrajoituksista, mutta kaikkiaan markkinoita on luonnehdittu vakaiksi ja lievästi vahvistuviksi. Luonnonvarakeskus ennakoii sekä vanerin viennin että vientihintojen vahvistuvan tänä vuonna 2 % edellisvuodesta.

Kuluvan vuoden alkupuoliskolla Suomen paperin tuotanto väheni 6,7 %, mutta kartongin tuotanto lisääntyi 6,5 % ja sellun 4,2 %. Kehityksen ennakoitaan jatkuvan uusien investointien myötä samansuuntaisena, vaikka euron heikkeneminen on vahvistanut paperin hintoja ja toisaalta kartongin ja sellun vientihintojen ennakoitaan laskevan.

Metsähakkeen käyttö energiantuotannossa jäi viime vuonna valtakunnallisesti noin 7,35 miljoonaan kuutiometriin. Vuonna 2014 metsähaketta käytettiin 8,2 milj. m³ ja vuonna 2013 8,7 milj. m³. Etelä-Savossa metsähakkeen (0,456 milj.m³) kuten myös puupolttoaineen käyttö kaikkiaan (1,065 milj.m³) pysyi likipitään edellisen vuoden tasolla.

Teknolgiateollisuuden toimialan tilaa Etelä-Savossa ja koko Itä-Suomessa voidaan kuvata tällä hetkellä melko vireäksi, mutta suurta kysyntäpiikkiä ei ole odotettavissa tilauskannan supistuessa. Tarjouspyynnöt ovat edelleen kasvussa, mutta kilpailukyky ratkaisee niiden menestyksen mahdollisuudet. Vuoden 2017 näkymät riippuvatkin suuresti maailmantalouden kehityksestä, joka on viime ajat ollut epävakaa. Etelä-Savon teknolgiateollisuudessa viennin osuus on n. 40 %, (keskimäärin aikaisemmin 50 %), sen sijaan investoinnit Etelä-Savossa toimialalla ovat jopa 70 % tasolla. Investointeihin liittyvät tilaukset luovat alueella työtilaisuuksia myös muille toimijoille. Lisäksi rakentamisen hyvä vire Suomessa kirittää toimialan yrityksiä, mutta myös näiden osalta näkymä vuodelle 2017 on sumea. Ikääntyneen henkilöstön toimialalla myös rekrytoinnit ovat kasvussa ja osaamisresurssit kaipaavat uudistamista. Osa maakunnan teknolgiateollisuuden yrityksistä on kokenut henkilöstön rekrytointihaasteita ja osajia on haettu usein henkilöstön välitysyhteyksien avulla maakunnan ulkopuolelta ja ulkomailta.

Rakentamisen suhdannekäännös on toteutumassa odotettua jyrkempänä. Kun huhtikuussa Rakennusteollisuus RT ennusti täksi vuodeksi 3,5 prosentin kasvua, elokuisessa välikatsauksessaan se on korottanut ennustetta 6,5 prosenttiin. Nousu jatkuu ensi vuonna, mutta selvästi maltillisempänä. Etelä-Savossa rakentamista asuntorakentamisen osalta voi kuvata tällä hetkellä ennätysmäisen hiljaiseksi. Kaiken rakentamisen lupamäärä on 2010-luvun alusta laskeutunut noin puoleen ja uudisrakentamisen yhteen kolmasosaan. Rakentamisen suhdanne on las-

kenut muuta suhdannetta enemmän mutta ennusteiden mukaan pohja on nyt saavutettu. Toivottavasti Etelä-Savon rakentaminen on elpymässä kohti asuntomessuvuotta 2017. Tällä hetkellä Etelä-Savon julkinen rakentaminen estää rakentamisen kokonaisvolyymien vielä suuremman laskun. Asuntotuotanto on vähäistä uusien asuntojen kysynnän ollessa vaisua. Asuntokaupan ketju ei toimi ensiasunnon ostajien vähäisyydestä johtuen. Maatalouden rakentaminen on vähentynyt merkittävästi maatalouden kannattavuusongelmien takia, eikä käännettä parempaan ole näköpiirissä Venäjän pakotteiden jatkuessa. Rakentamisen osalta merkittävät julkiset tieinfrastruktuuri-hankkeet maakunnassa ovat tuoneet ja tuomassa uusia mahdollisuuksia Itä-Suomessa toimiville rakentajille.

Kaupan liiton ennusteen (elokuu 2016) mukaan **kaupan alan** kasvu on jälleen hidastumassa. Kaupan aukiolojen vapautuminen näyttää vauhdittaneen etenkin päivittäistavara- ja tavaratalokaupan myyntiä, mutta erikoiskaupassa samaa käännettä ei ole näkynyt. Vuonna 2017 vähittäiskaupan pirstuminen uhkaa ennusteen mukaan hiipua ja kasvu hyytyy lähelle nollaa. Välillisten verojen kiristys tukahduttaisi heiveröisen kasvun kokonaan. Lisäksi kaupan rakennemuutos erityisesti nettikaupan kasvu on vienyt pienten erikoisliikkeiden ns. kivijalkamyymälöiden elintilaa – osa paikallisten liikkeiden asiakasohjasta on siirtynyt nettikaupparytyksiin.

Matkailulla on merkittävä vaikutus Etelä-Savon palveluelinkeinoissa. Maakunnan väestömäärä kasvaa kesäajalla ja enenevässä määrin myös ympärivuotisesti laajalla vapaa-ajan asukkaiden ja matkailijoiden joukolla. Etelä-Savossa on lähes 50 000 ns. kesämökkiä, joista osa on vuokramökkikäytössä. Mökkimatkailu on ollut etenkin venäläisten matkailijoiden suosiossa, mutta rajanylitykset ovat vähentyneet tuntuvasti aiemmasta. Vähennemistä on pystytty korvaamaan muualta tulleilla matkailijoilla. Matkailukohteiden tasoa nostavia hankkeita valmistui ja on käynnistetty (Esim. Järvi Saimaan Sydän Resort, Rantasalmella). Matkailuala voi saada lisää painoarvoa, jos se pystyy yhdistämään verkkoliiketoimintaa ja luovien alojen yritysten tarjoamia palveluja yhteen palvelukokonaisuudeksi.

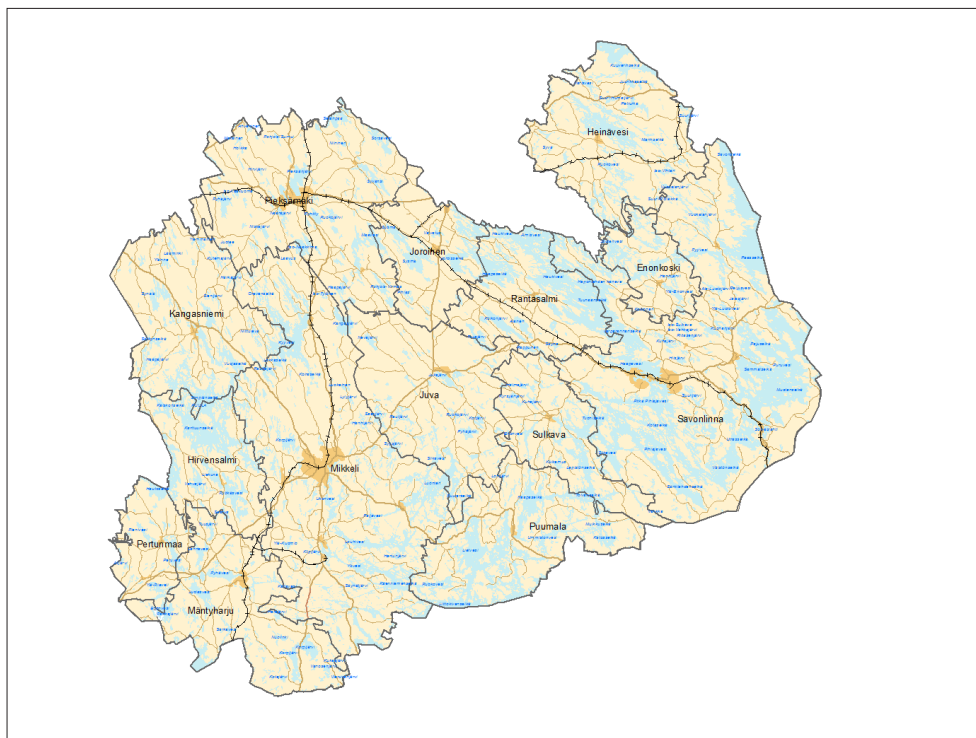
2.3 Etelä-Savon kokeilu ja isot elinkeinoelämän kehittämiskokonaisuudet ja ennakoiva rakennemuutostyö (ERM) Etelä-Savossa

Etelä-Savossa kehitystyössä hyödynnetään alueellisten rakennerahastovarojen lisäksi myös kansallisia ja kansainvälisiä rahoitusinstrumentteja. Tällaisia ovat mm. eri ministeriöiden kokeiluihin tarkoitetut tuet, AIKO-rahoitus, ministeriöiden oman hallinnon alojen rahoitusmahdollisuudet ja instrumentit, Horisontti sekä ESIR-rahoitus.

Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) hyväksyi Etelä-Savon maakunnan esityksen alueellisille innovaatioille ja kokeiluille (AIKO). TEM myönsi rahoitusta Etelä-Savolle 208 000 euroa vuosille 2016 ja 2017 (vuoden 2018 rahoitus auki) innovatiivisille kokeiluhankkeille, jotka edistävät yleisesti alueellista kilpailukykyä, rakennemuutokseen varautumista ja hallintaa. Etelä-Savon osalta innovatiiviset kokeiluhankkeet kohdistuvat kahteen pääteemaan, jotka ovat seuraavat:

1) Saavutettavuuden ja logistiikan parantaminen

- Etelä-Savo on harvaan, mutta kauttaaltaan asuttu maakunta. Alueen yritystoiminnan (erityisesti metsä-, metalli-, matkailu- ja elintarviketeollisuuden sekä palveluiden osalta) ja asutuksen saavutettavuus on yksi Etelä-Savon aluekehityksen painopisteistä ja arvioitiin yhdeksi aluekehityksen tärkeimmistä muutostekijöistä maakunnan 2030 skenaarion yhteydessä. Saavutettavuutta pyritään parantamaan kehittämishankkeilla ja nopeilla aloitteilla, jotka kohdistuvat alueen:
  - fyysiseen saavutettavuuteen
  - digitaaliseen saavutettavuuteen
  - ulkoiseen saavutettavuuteen
  - sisäiseen saavutettavuuteen
- Logistiikan optimaaliset ketjuratkaisut
- Liikenne palveluna-toimintamallin maakunnalliset hankkeet. Erityisesti fokuksena uudet innovatiiviset toimintamallit, palvelut ja tuotteet, joille voi löytyä laajemmat kansainväliset markkinat alueella toimivalle elinkeinoelämälle.

Kuva 2. Etelä-Savon maakunnan aluekartta kuvattuna asutustaajamien, tiestön ja vesistöjen osalta.

2) Matkailu-Palvelut-Vapaa aika

- Saimaa kansainväliseksi matkailukohteeksi teemassa on tunnistettu ongelmana alueen tunnettavuus ja saavutettavuus. Haasteina ovat erityisesti alueen tarjonnan näkökulmasta verkoston logistisen, fyysisen ja digitaalisen toiminnan hajanaisuus ja ymmärrettävyys sekä kokonaisvaltaisen koordinoinnin puuttuminen asiakasnäkökulmasta. Tämä konkretisoituu tarkasteltaessa palveluketjuja asiakkaan silmin. Hajanainen tarjonta on muutettava helposti saavutettaviksi palvelu-kokonaisuuksiksi, joissa osat täydentävät ja tukevat toisiaan. Palveluketjun katkeamattomuus haastaa alueen keskeiset tapahtumat, elinkeinoelämän ja muut organisaatiot sekä alueen asukkaat/vapaa-ajan asukkaat tiiviimpään kanssakäymiseen ja yhteiseen tekemiseen.
- Kehittämällä asiakaslähtöisen palvelumuotoilun keinoin teemallisia ja laadukkaita palvelukokonaisuuksia helpotamme potentiaalisia asiakkaita – niin alueella asuvia, vapaa-ajan asukkaita kuin matkailijoitakin – tunnistamaan, ostamaan ja käyttämään alueen ainutlaatuisia tuotteita ja palveluita.
- Teemassa kokeilu- ja kehittämishankkeiden resursointi mahdollistaisi esim:
  - toimintaprosessien/palveluiden asiakaslähtöinen kehittäminen; esim. erilaiset tuotetestaukset ja pilotoinnit, verkostomaiset ja yhteisölliset kehittämisprosessit
  - uudet innovatiiviset avaukset ja palvelukokonaisuudet; esim. takuulähdöt ja/tai Hop On Hop Off –tyyppinen bussikuljetus alueen matkailukohteiden ja kaupunkien välillä
  - sesonkien tuotteistaminen ja lähiruokatapahtumat/tuotteet/palvelut sekä alueen puhdas luonto ja järvet mahdollistavat esim. järvikalojen hyödyntämisen ja tuotteistamisen alueen tähtituotteeksi.

Etelä-savolaisten AIKO-hankkeiden haku on kaksi-vaiheinen. Elokuun loppuun mennessä 31.8.2016 ns. ideavaiheessa Etelä-Savon alueen toimijoita on informoitu sähköpostitse mahdollisuudesta jättää ideapapereita testattavaksi mahdollisiksi rahoitettaviksi AIKO-hankkeiksi maakuntaliitolle. Maakuntaliitto on syksyn 2016 aikana yhteydessä ideapapereita jättäneisiin toimijoihin ja antaa toimijakohtaista palautetta ideapapereista sekä valitsee potentiaalisimmat ideapaperit jatkotyöstöön ns. toiseen vaiheeseen, jossa ideapaperit muokataan rahoitushakemuksen muotoon rahoitettaviksi AIKO-hankkeiksi.

Ennakoiva rakennemuutostyö (ERM) Etelä-Savossa

Etelä-Savon maakunnan skenaariotyöprosessissa yhteistyössä alueen kuntien, elinkeinoelämän ja muiden sidosryhmä-toimijoiden kanssa on luotu maakunnalle laaja-alainen tulevaisuuden varautumissuunnitelma vuoteen 2030. Tätä skenaariotyössä luotua laaja-alaista maakunnan varautumissuunnitelmaa 2030 tukee ERM-varautumissuunnitelma, joka lyhyellä aikajänteellä kohdistaa varautumistoimenpiteet maakunnassa alueen tulevaisuuden rakennemuutosta tukien ja mahdollisuuksia hyödyntäen. ERM-rahoitusmahdollisuudet kytketään tiiviisti maakunnan kehittämiseen ja olemassa oleviin prosesseihin, joita edellä on taustoitettu. ERM-sisältöjä täsmennetään vuosittain TOPSUssa.

2.4 Edellisessä Topsussa 2015-2016 esitettyjen toimenpiteiden toteuma

Seuraavassa tarkastellaan edellisessä Toimeenpanosuunnitelmassa 2015-2016 esitettyjen toimenpiteiden keskeisiä toteutumia toimintalinjakohtaisesti.

2.4.1 Toimintalinja 1: Menestyvä yritystoiminta

Yritystoiminnan edistämiseksi maakunnassa suhdanteista huolimatta on Etelä-Savon maakuntaliitto rahoittanut vuosina 2014-2016 yritystoiminnan kilpailukyvyyn parantamiseen ja avainalojen kehittämiseen 19 hanketta, kokonaisarvoltaan n. 3.64 miljoonaa euroa. Etelä-Savon ELY-keskus on rahoittanut vuoden 2016 osalta (tilanne kesäkuussa) 38 yritysten kehittämisavustus-/yritysten toimintaympäristön kehittämisavustushanketta, yhteensä noin 6.46 miljoonalla eurolla. Hankkeet ovat tukeneet yritysten kilpailukyvykkyyttä kohdistuen yritysten uusiin investointeihin, tuottavuuden nostamiseen erityisesti resurssitehokkuutta, innovaatioita ja toimintaprosesseja kehittämällä. ELYn arvion mukaan yritystoiminnan kilpailukykyä parantavilla julkisilla toimenpiteillä on lisätty Etelä-Savossa yritysten liikevaihtoa 75 M€ ja vientiä 37,5 M€ sekä luotu uusia yrityksiä 300.

Käynnistyneillä yritystoiminnan kehittämishankkeilla on tuettu sukupolven ja omistajan vaihdoksia, digitaalisia liiketoiminta- ja innovaatiomahdollisuuksia (teollinen internet, 3D-tulostaminen), uuden ja olemassa olevan liiketoiminnan kehittämistä (esim. Lean-Start Up -toiminta), yritysten vientiä ja kansainvälisen liiketoiminnan kilpailukyvykkyyttä (Eurooppa, Venäjä ja Aasia) ja Team Finland -kasvuohjelmiin on osallistunut 15 yritystä alueelta. Lisäksi on kehitetty oppilaitosten ja yritysten TKI-ympäristöjä, joista Etelä-Savon maakunnan pitkäjänteiset kehittämisspanostukset ovat kohdistuneet älykkään erikoistumisen innovaatiokärkiin.

Etelä-Savon yritystoiminnassa muita merkittäviä kehittämisspanostuksia rakentamisen, kaupan ja palveluiden toimialoilla ovat olleet Mikkelin ja Savonlinnan kaupunkikeskustojen kehittämisen hankkeet ja Pieksämäen Veturitallit -hanke, joka on saanut alueviranomaisilta EU-rahoitusta yhteensä 2,5 miljoonaa euroa. Hankkeen valmistuminen ajoittui syksyyn 2015.

Valmistuessaan Veturitallit -hanke on lisännyt merkittävästi Pieksämäen kaupan, palvelualojen ja matkailun tulevaisuuden toimintamahdollisuuksia sekä Veturitallien välittömään läheisyyteen on suunnitteilla rakentuvan vuoteen 2017 mennessä uusi kauppakeskuskokonaisuus. Veturitoria reunustavien Veturitallien tiloissa toimivat uusina yrityksinä hyvinvointi- ja liikunta-alan yritys Kunnonkeskus, Ravintola Paalupaikka ja Cafe Unelma. Pieksämäen kaupungin matkailuinfo löytyy myös samasta tilasta kahvilan kanssa. Puutarhamyymälä Bompeli avasi ovensa piha-alueen vanhassa saunarakennuksessa huhtikuun alussa 2016. Veturitallien kokonaisuus sisältää myös tapahtumapaikka Veturitorin. Veturitorilla voi järjestää erilaisia yleisötilaisuuksia, kuten messuja, juhlia, konsertteja, seminaareja, koulutuksia ja liikuntatapahtumia. Tilaa Veturitorilla on 1 850 m² ja korkeutta enimmillään 10 metriä.

Matkailun edistämiseksi on panostettu asiakaslähtöiseen sisällöntuotantoon, johon yritysverkostojen kehittäminen ja yhteismarkkinointi myös kytkeytyvät. Kehittämispänsä on kohdenettu VisitSaimaa -sisältöjen kehittämiseen eri kohde- ja kieliryhmille. Kehittämishankkeissa on myös panostettu palvelumuotoiluun ja saavutettavuuteen sekä pienten ja suurempienkin keskusten vetovoimaisuuteen niin vakituisten asukkaiden, vapaa-ajan asukkaiden kuin matkailijoiden näkökulmasta.

Vähähiilisyden osalta on toteutettu mm. Mikkelin seudun ekologistiikkahanke: Elintarvikeketjut, yritysysteisty ja vähähiiliset palveluinnovaatiot sekä Kohti vähähiilistä matkailua hanke.

Maaseudun kehittämissuohjelmilla on parannettu mautilojen ja muiden maaseudun yritysten kilpailukykyä. Ohjelman toimenpiteet ovat osaltaan vaikuttaneet 50 uuden yrityksen syntyyn ja 60 uuden työpaikan syntyyn. Etelä-Savossa maaseudun elinkeinoelämää ja elinvoimaisuutta lisääviin toimenpiteisiin myönnetty ohjelmatuet ovat jakautuneet seuraavasti: Maatalouden aloitus- ja investointituet 4,9M€, Maaseudun yritystuet 5,5 M€ ja Maaseudun hanketuet 5,5 M€.

2.4.2 Toimintalinja 2: Osaava työvoima ja hyvä innovaatioympäristö

Osaavan työvoiman ja hyvän innovaatio toiminnan edistämiseksi on toteutettu lukuisia toimenpiteitä, joilla on mm. pyritty edesauttamaan kattavan koulutusverkon turvaaminen maakunnassa ja aluelähtöisen TKI-toiminnan tulosten saattaminen alueen yritysten käyttöön. Koulutus- ja osaamistarpeiden ennakointityötä on toteutettu maakunnassa yhdessä alueen toimijoiden kanssa sekä osallistamalla aktiivisesti valtakunnalliseen ennakointitoimintaan.

Nuorten ja muiden heikossa työmarkkina-asemassa olevien työmarkkinavalmiuksien parantamiseksi ja työllistymisen edistämiseksi on rahoitettu kaikilla seutukunnilla kansallisen työvoimapoliittisen rahoituksen täydentämiseksi kehittämishankkeita ja niiden rinnakkais hankkeita. Nuorisotakuun tiivistämiseksi on käynnistetty Ohjaamo-hankkeet kaupunkialueilla ja kynnyksettömät ohjaamotyypiset palvelut myös pienemmissä kunnissa. Toimintatavalla pyritään tarjoamaan nuorille sektorirajat ylittävät palvelut samasta toimipisteestä. Eri hankkeissa oppilaitosten, yritysten ja työpajojen yhteistyötä on pyritty parantamaan ja löytämään työ- ja harjoittelupaikkoja. Heikosta taloustilanteesta johtuen työpaikkoja avoimilla työmarkkinoilla ei juuri ole ollut tarjolla ja se on heikentänyt myös nuorten jatkopolkujen löytymistä, vaikka TE-palveluja on heihin nuorisotakuun hengessä vahvasti satsattukin.

Alueen innovaatio toimintaa on toteutettu systemaattisesti Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategian pohjalta. Vuosina 2014–2016 on mm. rakennerahastovaroin käynnistetty hankkeita kaikkien innovaatio toiminnan kärkialojen osalta, joita Etelä-Savossa ovat metsäbiomassan uudet tuotteet ja tuotantoprosessit, puhdas vesi ja ympäristöturvallisuus, älykkäät ja toiminnalliset materiaalit, digitaalinen tiedonhallinta sekä luomu ja elintarviketeollisuuden innovaatiot.

Etelä-Savossa on monipuoliset ja laadukkaat koulutusmahdollisuudet. Maakunnan toiseen asteen oppilaitokset, ammattikorkeakoulu sekä neljän yliopiston alueyksiköt ovat tärkeässä roolissa niin alueen kilpailukyvyyn säilyttämisessä kuin elinkeinoelämän osaavan työvoiman saatuuden ja elinvoiman turvaamisessa. Maakunnassa laadittiin vuonna 2014 älykkään erikoistumisen strategia, jossa määriteltiin innovaatio toiminnan kärkialat ja linjattiin niiden tulevien vuosien kehittämissuunnitelmat. Maakunnan elinkeinoelämän tulevaisuuden menestys ja kehittämissu mahdollisuudet kytkeytyvät strategiassa 1) metsäbiomassan uusiin tuotteisiin ja tuotantoprosesseihin, 2) puhtaaseen veteen ja ympäristöturvallisuuteen, 3) älykkäisiin ja toiminnallisiin materiaaleihin ja 4) digitaaliseen tiedonhallintaan sekä 5) luomuun ja elintarviketurvallisuuden innovaatioihin. Älykkään erikoistumisen painopisteet ovat maakunnan vahvoja erityisosaamisen alueita, joilla profiloitutaan niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin. Niihin kytkeytyvän elinkeinoelämän, tutkimuksen ja tuotekehityksen sekä koulutuksen uskotaan tuovan Etelä-Savoon tulevaisuudessa uutta innovaatio toimintaa, kasvua sekä työllisyyttä.

2.4.3 Toimintalinja 3: Uudistuva hyvinvointi

Maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelman tavoitteiden mukaisesti on hyödynnetty keskeisesti verkostomaista yhteistyötä (ns. Kumppanuusmalli-ajattelua) eri sidosryhmien ja foorumien välillä hyvinvointialan kehittämistyössä ja seurannassa. Hyvinvointialan ennakoitiverkostossa on käyty keskustelua alan osaamistarpeiden muutoksista.

Kansalaisten ennaltaehkäisevää, omaehtoista hyvinvoinnin edistämistä ja työhyvinvointia on tuettu hanketoiminnassa. Toiminnalla on tuettu erityisryhmien osallisuuden lisäämistä ja työ- ja toimintakyvyn parantamista. Kansalaislähtöistä kehittämistoimintaa ja osallisuuden vahvistamista on edistetty sekä hanketoiminnassa että yhteistyöverkostoissa. Kaupunkikehittämissankkeet sekä Mikkelissä että Savonlinnassa ovat käynnistyneet vuoden 2016 aikana. Näiden hankkeiden päätavoite on aktivoida ja osallistaa kaupunkilaisia, järjestöjä ja yhdistyksiä hyvinvoinnin tuottamiseen yhteistyössä eri toimijoiden kanssa kaikki ikävaiheet huomioiden. Maakunnassa on tehty jäsentynyttä ja tavoitteellista verkostomaista yhteistyötä työhyvinvoinnin tukemiseksi tukien sekä yksilön hyvinvointia että työorganisaatioiden tuottavuutta.

Digitaalisia ratkaisuja ja hyvinvointiteknologiaa on hyödynnetty matalan kynnyksen ja ennaltaehkäisevien palvelujen kehittämisessä koko hyvinvointitoimialalla. Terveysteknologisia ratkaisuja on kehitetty hanketoiminnassa tukemaan terveellisiä elintapoja. Teknologiset ratkaisut ovat myös hyödyntäneet laajemminkin hyvinvointipalvelujen kehittämistä.

Alueellisia hyvinvointieroja on kartoitettu ja mm. Hanketoiminnassa on pyritty suuntaamaan kehittämistoimia erojen kaventamiseksi. Kuntien terveyttä ja hyvinvointia edistävän toiminnan organisointia on tuettu. Sähköisen hyvinvointikertomuksen hyödyntämistä on tuettu hyvinvointialan verkostoissa.

Hyvinvointiin liittyvät toimenpiteet ovat olleet paljolti sidoksissa valmisteltavaan valmisteltuun sote-ratkaisuun. Monet kehittämistoimet ovatkin joutuneet odottamaan sote-linjauksia. Etelä-Savon sairaanhoitopiiri muuttui Etelä-Savon sosiaali- ja terveystieteiden kuntayhtymäksi (Essote) 1.3.2016 alkaen. Jäsenkunnat Hirvensalmi, Juva, Kangasniemi, Puumala, Mikkelin, Mäntyharju ja Pertunmaa ovat mukana kaikkien sotepalveluiden osalta, lisäksi Joroinen ja Piekämäki ovat mukana erikoissairaanhoidon osalta. Essoten toiminta laajennettuna käynnistyy 1.1.2017. Itä-Savon sairaanhoitopiiriin eli Sosterin jäsenkuntia ovat Enonkoski, Rantasalmi, Savonlinna ja Sulkava. Sosteri on mukana maakuntauudistuksen valmistelussa vaikkakin osa sen jäsenkunnista on tehnyt erilaisia ratkaisuja sote-palvelujen osalta. Rantasalmi järjestää lakisääteiset sote-palvelut yhteistyössä yksityisen palveluntuottajan kanssa ja Sulkava valmistele vastavaa omaa ratkaisuaan. Heinävesi on tiiviisti mukana Pohjois-Karjalan maakunnan SiunSoten valmistelussa. Toukokuun lopulla 2016 maakuntien liitot saivat mandaatin toimia maakuntauudistuksen koordinaattoreina alueillaan, maakuntahallitus nimesi 20.6.16 työille ohjausryhmän sekä johtoryhmän.

2.4.4 Toimintalinja 4: Hyvä toimintaympäristö

Maakunnan imagon vahvistamiseksi Etelä-Savon ja Etelä-Karjalan 9 kuntaa, Mikkelin, Juva, Puumala, Sulkava, Imatra, Lappeenranta, Ruokolahti, Savitaipale ja Taipalsaari hakevat eteläisen Saimaan alueelle Unescon geopark statusta korvaamaan varsinaisen kansallispuiston puuttumista. Saimaa geopark -hanke on edennyt kohteiden kartoituksesta geopark-hakemuksen laadintavaiheeseen, johon liittyy myös geoparkin hallinnon järjestäminen kuntien välisenä yhteistyönä. Lappeenrannan, Imatran, Mikkelin ja Savonlinnan kehitysyritykset valmistelevat yhteistyötä matkailumarkkinointiin.

Etelä-Savon 2. vaihemaakuntakaavalla on turvetuotannon ja kiviaineis-alueiden kestävä käyttöä. Saimaannorppaa on suojeltu EU:n LIFE-rahoituksen turvin ja uudistamalla norpan esiintymisaluetta koskevat kalastusrajoitukset. Saavutettavat kulttuuripalvelut, jossa mukana ovat kulttuurin ja luovien alojen yrittäjät, järjestöt, kunnat ja muut toimijat, voivat tulevaisuudessa taata matkailun kehittämisen ja hyvän toimintaympäristön.

Maakuntaliitto jatkoi liittojen ja Elävät Kaupunkikeskustat ry (EKK) vuoden 2014 alussa käynnistämää kolmivuotista kampanjaa pienten keskusten kehittämiseksi. Pike-kampanjalla edistetään pikkukaupunkien ja kirkonkylien elinvoimaisuutta ja uusiutumista sekä yhteistyötä, verkostoitumista, tiedonkulkua ja kokemusten vaihtoa. Valtakunnalliseen Pike kampanjaa on toteutettu Elävät kaupunkikeskukset ry:n (EKK) johdolla. Maakuntaliitolla on ollut Pienten keskusten kehittämiskampanjassa (Pike) kampanjassa yhteistyöjohtajan, tiedonvälittäjän ja pike-linkin (esavo.fi/pike) ylläpitäjän rooli.

Valtatie 5:n osalta perusparannustyöt jatkuvat välillä Mikkeli-Juva Mikkelin kohdan parannuksen valmistuttua. Valtion talousarvioesitys vuodelle 2017 sisältää rahoituksen Mikkeli-Juva perusparannukselle. Savonradan ja Laitaatsalmen rautatiesillan osalta edunvalvontatyö ei ole ollut yhtä onnistunutta, Savonradan nopeuttamistoimien toteuttamiselle ei ole saatu aikataulua ja rautatiesillan rakentaminen ei sisälly syksyllä 2016 käynnistyvään Savonlinnan syväväylän siirtohankkeeseen. Savonlinnan lentoliikenne on turvattu 22.12.2017 asti, jolloin tällä hetkellä voimassa oleva lentoliikenteen ostosopimus päättyy.

Parikkalan rajaylityspaikan kansainvälistämistä on edistetty edunvalvonnalla. Venäjän federaatio lähetti Suomelle nootin rajanylityspaikan avaamisesta, mutta Suomen valtio ei hyväksynyt esitystä resurssipulaan vedoten. Venäjän puolella rajaa on saatu valmiiksi uudet tieyhteydet rajalta Pietariin.

Raaka-ainekuljetusten toimintavarmuuden kehittämiseksi on käynnistetty selvityksiä, kuten Itä-Suomen puuterminaaliselvitys ja selvitys vähäliikenteisen tieverkon luokitusperiaatteiksi. Lisäksi satamien osalta on käynnistymässä ns. takamaatutkimus (kuljetusvirtakartoitus).

Lisäksi maakunnassa ollaan ottamassa ensimmäisiä askeleita uusien liikenne palveluna (Mobility as a Service, MaaS) kokeiluhankkeiden osalta: Saimaan matkailun saavutettavuus, Savonlinnan seudun liikkumisen mobiilisovellus ja yrittäjälähtöiset liikkumispalvelut sekä Mikkelin seudun työmatka-liikennepalvelu, Mikkelin seudun ekologistiikka hanke ja Kohti vähähiilistä matkailua hanke. Hankkeet tukevat vähähiilisemmän ja käyttäjälähtöisen liikennejärjestelmän kehittämistä. Lisäksi uudet liikkumispalvelut avaavat uusia liiketoimintamahdollisuuksia.

Liikenne- ja viestintäministeriön esitys korjausvelkahankkeiksi sisältää Vekarasalmen lossin korvaamisen sillalla. Tämän hetkisen (8/2016) hankkeen toteuttaminen alkaisi vuonna 2018.

Taajamien laajakaista yhteyksien kehittäminen on edennyt myönteisesti. Pieksämäellä on tehty päätökset verkon valokuituverkon rakentamisesta kaupungin keskustaajaman ja Naarajärven alueelle. Pieksämäellä rakentaminen tapahtuu ilman julkista tukea. Mikkeliissä valokuituverkkoa rakennetaan Anttolan, Haukivuoren, Otavan, Ristiinan ja Suomenniemen taajamissa. Joroissa ja Rantasalmelle verkkoa rakennetaan kirkonkylien alueelle. Mikkelin, Joroisten ja Rantasalmen hankkeet ovat saaneet rahoitusta Manner-Suomen maaseutuohjelmasta.

3. Etelä-Savon maakuntaohjelman toteuttaminen 2017-2018

3.1 Menestyvä yritystoiminta

Maakuntaohjelman avaintoimepiteet:

- kasvatetaan maakunnan yritysten tuottavuutta ja vientiä
- optimoidaan metsäraaka-aineen arvoketju

Toimintalinjan vuosina 2017 ja 2018 edistettävät keskeiset toimenpiteet:

Painopiste 1: YRITYSTOIMINNAN KILPAILUKYVYN PARANTAMINEN

Tuottavuuden nostamiseksi

- edistetään kustannustehokkuutta pk-yrityksissä. Tavoitteena on parantaa pk-yritysten kilpailukykyä mm. resurssien tehokkaammalla hyödyntämisellä, resurssitehokkailla uusilla toimintamalleilla (esim. lean-toiminta), yritystoiminnan digitaalisuuden mahdollisuuksia laajasti hyödyntämällä sekä energiatehokkuuden avulla.
- edistetään tuotekehitystä pk-yrityksissä. Pk-yritysten kilpailukykyä kasvatetaan tuotekehityksellä, tuotedifferoinnilla ja muotoilulla. Tavoitteena on uusien markkinalähtöisten tuotteiden ja palveluiden kehittäminen, muotoilu ja pilotointi sekä olemassa olevien tuotteiden ja palveluiden jatkokehittäminen pk-yritysten kilpailukyvyn parantamiseksi.
- tuetaan digitaalisuuden mahdollisuuksien hyödyntämistä yrittäjyyden ja innovaatioiden kehittämisessä.
- tuetaan TKI-ympäristöjä, osaamisen verkottumista ja yhteistyötä alueen älykkään erikoistumisen kärkialueiden osalta.
- kannustetaan yrityksiä hakemaan uusia vähähiilisiä ja yhteiskuntavastuullisia ratkaisuja ja innovaatioita toimialasta riippumatta uuden liiketoiminnallisen kasvun lähteinä.

Uuden yritystoiminnan synnyttämiseksi

- panostetaan yrittäjiksi aikovien ja jo toimivien yrittäjien liiketoiminta- ja innovaatio-osaamiseen.
- edistetään sukupolven- ja omistajavaihdoksia.
- kannustetaan luovien alojen yrityksiä ja muiden alojen yrityksiä yhteisiin liiketoimintaa uudistaviin tekoihin esimerkiksi digitaalisten palvelujen kehittämiseksi.

Uusien kaupallisten mahdollisuuksien etsimiseksi

- kasvatetaan ja syvennetään pk-yritysten kansainvälistymis- ja vientiosaamista lähimarkkinoilla ja uusilla markkina-alueilla.
- panostetaan uusien markkinoiden asiakastarpeiden, ennakkoinnin ja kauppatapojen omaksumiseen sekä verkostoitumiseen.
- edistetään korkeaa kansainvälistä kasvua hakevien yritysten liiketoiminnallisia mahdollisuuksia.

Painopiste 2: ETELÄ-SAVON AVAINALOJEN KEHITTÄMINEN

Teollisuuden ja energiatuotannon vahvistamiseksi

- tuetaan teollisuudesta tulleiden tarpeiden pohjalta teknologiateollisuuden uudistamista, uutta liiketoimintaa ja kansainvälistymistä.
- panostetaan uusien kiertotaloutta tukevien biotaloustuotteiden valmistuksen ja palveluiden kehittämiseen.
- edistetään puutuoteteollisuutta ja puurakentamista;
  - luodaan edellytyksiä laadukkaan puun tuottamiselle ja hyödyntämiselle terminaaliratkaisujen, sähköisten kauppapaikkojen ja metsätiedon avulla,
  - edistetään puutuoteteollisuuden sijoittumis- ja investointiedellytyksiä alueella mm. kaavoituksen ja maakunnan mahdollisuuksien esille tuomisen kautta,
  - kehitetään puun modifiointimenetelmiä, tavoitteena on lisätä yritysten mahdollisuuksia ottaa käyttöön nykyaikaisia puun muokkaus eli modifiointimenetelmiä, ja kehittää tätä kautta yritysten innovaatiotoimintaa,
  - luodaan yritysten tarpeita vastaavia koevalmistus-, tutkimus- ja testausympäristöjä, jotka vastaavat yritysten tarpeisiin tuottamalla nykyaikaista puun modifioinnin soveltavaa tutkimusta ja tuomalla yrityksille mahdollisuuden kehittää omia tuotteitaan ja prosessejaan,
  - haetaan yritysten tarpeista uudenlaisia puurakentamisen konsepteja, kuten esimerkiksi LVL-levytuotannon hyödyntämistä puurakentamisessa. (julkiset referenssikohteet, yhteistyö),
  - tuomalla ajantasaista tietoa rakennuttajille, kaavoittajille, päättäjille.
- edistetään ympäristö- ja ekotehokkuutta
  - etsitään uusia kaupallisia mahdollisuuksia ja kehitetään sekä syvennetään eri toimialojen (mm. bioenergiatoimijoiden) vientiprojektiosaamista.
- vahvistetaan uusiutuvaa energiatuotantoa
  - edistetään energiapuun saatavuutta, metsänomistajien energiapuutietoutta ja metsäenergiaketjun kannattavuutta; tunnistamalla ja arvioimalla uusia potentiaalisia käyttökohteita ja arvioimalla niille teknologian käytettävyyttä,
  - edistetään hiilivapaiden energiamuotojen (aurinkoenergia, tuulivoima) kehittämistä ja käyttöä,
  - kehitetään uutta metsäbiomassan jalostusta ja markkinapotentiaalia,
  - edistetään hajautetun tuotannon energiaratkaisuja.

Metsävarojen hyödyntämiseksi ja maaseutuelinkeinojen kehittämiseksi

- parannetaan puuraaka-aineen markkinoille tuloa mm. kehittämällä metsien tilarakennetta, sähköisiä palveluita ja metsävarojen hyödyntämistä sekä edistämällä metsien sukupolvenvaihdoksia, yrittäjämäistä metsätaloutta ja metsänomistajien taloudellista ajattelua.
- kehitetään metsätalouden toimenpiteiden tuottavuutta ja kustannustehokkuutta.
- kehitetään tieinfrastruktuuria mm. selvittämällä puuterminaalitarpeet, koostamalla yksityisteistä ja niiden kunnosta avoin tietokanta sekä aktivoimalla tiekuntia.
- edistetään sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestäväää metsien käyttöä parantamalla metsätalouden toimijoiden osaamista eri-ikäisrakenteisen metsän käsittelyssä erityisesti maisemametsien, vesiensuojelun ja virkistyskäytön kohteissa.
- kehitetään metsätalouden menetelmiä erityisesti rannoilla niin, että matkailun vaatimat maisema yms. seikat tulevat huomioiduksi.
- turvataan alan koulutus sekä työvoima- ja yrittäjäresurssien riittävyys sekä kehitetään toimijoiden osaamista mm. kustannustehokkaiden palvelukokonaisuuksien hallinnassa.
- kehitetään kasvullista lisäämistä laadukkaan taimimateriaalin tuottamiseksi eri käyttötarkoituksiin.

- edistetään metsästä saatavien raaka-aineiden (sienet, marjat, erikoiskeruuotteet kuten koriste- ja käsityömateriaalit, rohdokset, metsäteollisuuden sivuvirrat) monipuolista hyödyntämistä mm. selvittämällä keruuotteiden luomusertifiointi-mahdollisuudet.
- kehitetään maatalouden rakennetta edistämällä investointeja ja sukupolvenvaihdoksia.
- edistetään maaseutuelinkeinojen kilpailukykyä erityisesti matkailun, metsätalouden ja palvelualojen kehittämistä koskeviin kehittämishankkeihin.
- kehitetään maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden jalostusta vastaamalla erityisesti luomu- ja lähiruuan kasvavaan kysyntään.
- tuetaan maaseutuelinkeinojen uusien mikro- ja pienyritysten perustamista ja edistetään toimivien yritysten kasvua ja kilpailukykyä kehittämistä.
- luodaan hanke- ja yritystuoin edellytyksiä vientiin suuntautuvien elintarvikeyritysten kehittymiselle.
- edistetään puunjalostukseen ja metsiin liittyvän liiketoiminnan kehittymistä.
- maaseutuohjelman toimenpitein vähennetään maatalouden ylikuormitusta sekä ylläpidetään maatalousympäristöjen luonnon monimuotoisuutta.

Matkailu- ja palvelutulon kasvattamiseksi

- vahvistetaan Visit Finlandin ja matkailun suuralueen, Lakeland Finlandin, yhteistyötä kansainvälisessä markkinoinnissa
- nostetaan Saimaa kansainväliseksi matkailukohteeksi syventämällä ylimaakunnallista yhteistyötä esim. luonto- ja järvimatkailun tuotetarjonnan ja markkinoinnin kehittämisessä
- selvitetään organisaatiomalli maakunnan matkailun kehittämiseksi ja edistämiseksi sekä pitkäjänteisen yhteistyön vahvistamiseksi
- vahvistetaan alueen puhtaan luonnon, raaka-aineiden ja tuotteiden profilia mm. D.O. Saimaa alkuperä- ja laatumerkillä
- panostetaan asiakaslähtöiseen sisällöntuotantoon, saavutettavuuteen ja sesonkien pidentämiseen
- hankitaan Geopark –status Saimaalle yhdessä Etelä-Karjalan maakunnan kanssa.

3.2 Osaava työvoima ja hyvä innovaatioympäristö

Maakuntaohjelman avaintoimepiteet:

- tuetaan nuorten kouluttautumista, työelämään siirtymistä ja maakuntaan kiinnittymistä
- turvataan osaavan työvoiman saatavuus, vahvistetaan koulutus- ja osaamistarpeiden ennakkoinnin työelämälähtöisyyttä
- kaupallistetaan ja kansainvälistetään TKI-toimintaa

Toimintalinjan vuosina 2017 ja 2018 edistettävät keskeiset toimenpiteet:

Painopiste 1: OSAAVAN TYÖVOIMAN SAATAVUUDEN TURVAAMINEN

Aluekehityksen ennakkoinnin vahvistamiseksi

- huolehditaan ajantasaisen ennakointitiedon ja tutkimustiedon (mm. OECD aluetutkimus) saatavuudesta ja sen saattamisesta päätöksenteon pohjaksi.
- pyritään yritysten käyttöön tarkoitettua syvemmän ennakointitiedon tuottamiseen maakunnan valituilla osaamisen kärkialueilla.
- ennakkoinnista luodaan kiinteä osa laajoille uudistusprosesseille kaikissa julkisissa palveluissa keskeisimpinä maakuntauudistus.
- toisen asteen ammatillinen koulutus, jonka koulutustarjonta avoinna vuoden 2018 alusta. Tehtävä edunvalvontatyötä, jossa maakunnan ammatillinen koulutus kehittyy edelleen ja nousee maan ykköseksi. Etelä-Savon oppilaitokset voivat pilotoida uusia koulutuskonsepteja jo 2017.
- huomioidaan ennakoitun rakennemuutoksen (ERM) hallinta, meneillään oleva rakenne-muutos tulee nähdä mahdollisuutena ja vahvuutena. Ennakoidun rakennemuutoksen hallinnassa korostuvat alueen asiantuntemukseen perustuva ennakointi ja varautuminen etukäteen näköpiirissä oleviin muutoksiin sekä älykkään erikoistumisen ja kokeilukulttuurin vahvistaminen sekä pyrkimys aktiivisesti edistämään toivottavaa kehitystä.
- vahvistetaan alueen ennakointitoimintaa ennakoitun rakennemuutoksen (ERM) hallinnassa luomalla vuorovaikutukselle ja eri tahojen kohtaamisille paikkoja sekä alusto- ja esim. yritysraadien perustaminen.

Ohjauspalveluiden uudistamiseksi

- ohjauspalvelut pyritään vakiinnuttamaan ja ohjaamo-toimintaa kehitetään edelleen kaikenikäisten ohjaamotyyppiseksi palveluksi valtakunnallisten linjausten mukaisesti ottaen huomioon erityisesti pienet kunnat. Ohjaamojen monialaisen yhteistyön avulla tuetaan nuoria itsenäiseen elämään, opintoihin ja työhön sekä aikuisia elämän siirtymävaiheissa.

Työmarkkinoiden vahvistamiseksi

- edistetään heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistymistä
  - luodaan edellytyksiä ja kehitetään uudenlaisia ratkaisuja heikossa työmarkkina-asemassa oleville kohdennettaviin palveluihin työllistymisen edistämiseksi yhdessä kuntien, paikallisen elinkeinotoimen ja työvoimaviran-omaisten kanssa,
  - selkiytetään Kelan, TE-palvelujen ja kuntien roolia työllisyyden hoidossa,
  - turvataan riittävä kansallisen työllistämisrahoituksen taso seuraaville vuosille.
- tuetaan maahanmuuttajien kotouttamista sekä työllistymistä
  - tuetaan maahanmuuttajien asettautumista Etelä-Savoon sekä maahanmuuttajien matalan kynnyksen reittejä työelämään ja työllistymistä. On tärkeää, että kotoutumista tukeviin valmennus- ja koulutuspalveluihin päästään mahdollisimman nopeasti, koska se tukee alueelle kiinnittymistä.
  - edistetään työvoiman liikkuvuuden lisäämistä tukemalla kansainväliseen rekrytointiin liittyviä toimintamalleja erityisesti EURES-palveluja kehittämällä.
- rakennemuutostilanteiden hoitamiseksi
  - hyödynnetään valtakunnallisessa ESR-hankkeessa kehitettäviä uusia toiminta- ja palvelumalleja rekrytoivan ja irtisanovan yrityksen välillä.

Painopiste 2: OSAAMISEN JA ALUEELLISEN KOULUTUS-JÄRJESTELMÄN KEHITTÄMINEN

Aluelähtöisen tutkimus- ja koulutustarjonnan profiloimiseksi

- turvataan koulutusrakenteen toimivuus tilanteessa, jossa kaikki kouluasteet ovat kovien leikkauspaineiden alla
  - huolehtimalla hallitusohjelmassa esitettyjen koulutukseen kohdistuvien säästöjen osalta siitä, että Etelä-Savossa säilyy kattava koulutustarjonta, joka palvelee alueen yrityksiä,
  - **toisen asteen** koulutuksen osalta on pystyttävä säilyttämään kouluverkko, jonka ansiosta nuori voi asua kotona,
  - ammatillisen koulutuksen reformin myötä "yritysten kasvu edelle" – koulutusvalikoima työvoimakoulutuksessa tulee selkeästi profiloitumaan työpaikoille ja työllistymiseen johtavaan koulutukseen. Tällöin korostuu työnantajien akuuttien osaamistarpeiden ennakointi yhteistyössä toimijaverkoston kesken,
  - työnhakijoiden osaamista kyetään jo tällä hetkellä nopeasti ja joustavasti kehittämään alueen oppilaitosten kanssa tehtyjä koulutusalohtaisia työvoimakoulutuksen puitesopimuksia hyödyntäen,
  - maakunnan ammattikorkeakoulukenttä järjestäytyy uudelleen vuonna 2017, jolloin Mikkelin ammattikorkeakoulu ja Kymenlaakson ammattikorkeakoulu fuusioituvat Kaakkois-Suomen ammattikorkeakouluksi XAMK:si. Uudistuksessa turvataan ammattikorkeakoulun vahva rooli TKI-toiminnassa ja yritys yhteistyössä Etelä-Savossa,
  - tavoitteena, että uusi XAMK- on Suomen paras ammattikorkeakoulu, jossa kärkikohteina ovat kuitu- ja prosessiteknologia Savonlinnassa ja Mamk-areena, hyvinvointiteema laajasti Mikkelissä. Molempiin kärkikohteisiin on vuoden 2017 aikana tulossa laajoja investointeja ja sitä myöten niiden painoarvo kasvaa Etelä-Savossa merkittävästi,
  - luodaan maakunnassa sijaitsevien **yliopistoyksiköiden ja yliopistokeskuksen** toimintaedellytykset maakunnassa tulevaisuudessa entistä voimakkaammin. Kokonaisuuteen liittyy uusien professuurien perustaminen yliopistokeskuksen strategisille aloille vuoden 2017 alusta,
  - panostamalla kasvu- ja rakennemuutosalojen koulutustarjontaan ja laadun parantamiseen tähtääviin toimenpiteisiin.
- turvataan laadukkaita ja ajantasaiset opetusmenetelmät ja oppimisympäristöt
  - turvataan uudenlaista, työelämälähtöistä opettajuutta,
  - kehitetään laadukkaita ja ajantasaisia opetussisältöjä, opetusmenetelmiä ja oppimisympäristöjä,
  - kehitetään kaikilla kouluasteilla uusia tapoja oppia ja opettaa ottaen huomioon teknologian suomat mahdollisuudet. Oppimisympäristöjen luomisessa panostetaan eri koulutusalojen yhteiskäyttöön soveltuvia ympäristöjä sekä yhteistyötä alueen yritysten kanssa,
  - profiloitutaan pilot alueeksi mm. hallitusohjelmassa esitettyjen oppimisympäristöjen kärkihankkeiden osalta mm. verkko-oppiminen,
  - kullakin kouluasteella oman profiilin mukainen Venäjä-painotus: Toisen asteen koulutuksessa tavoitteena luoda osaamisen viennistä kaupallista liiketoimintaa, Lukiokoulutuksessa yhteisten kurssien suorittaminen Suomessa ja Venäjällä, Korkeakouluissa TKI-yhteistyön syventäminen maiden välillä.

Painopiste 3: ÄLYKKÄÄSTI ERIKOISTUNUT TUTKIMUS- JA INNOVAATIOTOIMINTA

Innovaatiotoiminnan aktivoimiseksi

- toteutetaan älykkään erikoistumisen strategiaa: jatkossa TKI-toimintojen kehittämisen tavoitteena on luoda ja vahvistaa kansallisesti sekä kansainvälisesti merkittäviä osaamiskeskittymiä, jotka hyödyntävät tehokkaasti ja vaikuttavasti osaamisen kansallisia ja kansainvälisiä sidosryhmäverkostoja sisältäen seuraavia osaamisalueita:
  - Metsäbiomassan uudet tuotteet ja tuotantoprosessit,
  - Puhdas vesi ja ympäristöturvallisuus,
  - Älykkäät ja toiminnalliset materiaalit,
  - Digitaalinen tiedonhallinta,
  - Luomu ja elintarviketurvallisuuden innovaatiot,
  - edesautetaan kiertotalouden tutkimuskeskittymän ja kokeiluhankkeiden syntymistä,
  - palvelualojen innovaatioympäristöä kehitettäessä tavoitteena on luoda käyttäjälähtöisiä, toimijoiden yhteisiä palveluprosesseja yritys- ja innovaatio-palveluiden tuottamiseen,
  - Älykkään erikoistumisen tutkimus tavoittelee vahvaa kasvuyrittäjyyttä ja soveltavalla tutkimuksella sekä osaamisen kehittämisellä pyritään maakunnan kasvualueiden kehittämiseen,
  - Etelä-Savon Älykkään erikoistumisen strategia päivitetään vuonna 2017 osana maakuntaohjelman laadintaa. Tavoitteena on hakea entistä fokuoituneempaa kärkiarsenaalia, joilla on jo olemassa olevat kaupallistamispolut.

3.3 Uudistuva hyvinvointi

Maakuntaohjelman avaintoimepiteet:

- tuetaan voimavaroja kokoavaa paikallista hyvinvointipolitiikkaa, sekä uusia palvelumalleja julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistyön pohjalta
- vahvistetaan ennaltaehkäiseviä palveluja sekä kansalaisten omaa toimintaa hyvinvoinnin edistämiseksi
- tuetaan uusia toimintamalleja työhyvinvoinnin ja terveellisten elämäntapojen vahvistamiseksi

Toimintalinjan vuosina 2017 ja 2018 edistettävät keskeiset toimenpiteet:

Maakuntaohjelman toimeenpanossa hyödynnetään hyvinvointialan Kumppanuuspöytä- hankkeessa syntyneitä verkostoja ja foorumeja, joissa seurataan ja tuetaan maakunta-ohjelman toteutumista.

Sote -palvelurakenteiden uudistamista tuetaan syntyvän sote-ratkaisun puitteissa maakuntaohjelman tavoitteiden mukaisesti erityisesti seuraaville toimille:

- palvelujen painopisteen siirtämistä matalan kynnyksen ja ennaltaehkäisevien palvelujen suuntaan,
- yhteistyön tiivistymistä kansalaisjärjestöjen ja eri asukasryhmien kanssa,
- terveyttä ja hyvinvointia edistävän toiminnan organisointia kunnissa, sekä maakunnallisen yhteistyön toteuttamisesta hallinto- ja sektorirajat ylittäen.

Painopiste 1: PALVELUJEN LAATU JA VAIKUTTAVUUS

Työvoiman ja palvelujen saatavuuden turvaamiseksi

- tuetaan hyvinvointialan työpaikkojen vetovoimaa.
- kehitetään uusia malleja palvelujen alueellisen saatavuuden turvaamiseksi.
- kehitetään kumppanuus- ja monituottajamalleja julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin palveluyhteistyön pohjalta. Huomioidaan valinnanvapaus lainvalmistelu.

Palveluinnovaatioiden ja teknologioiden hyödyntämiseksi

- tuetaan alueen ongelmista ja haasteista lähtevää innovaatio- ja kehittämistoimintaa.
- kehitetään hyvinvointiteknologiaa ja sähköisiä palveluja. Tuetaan uusien hyvinvointia ennakoivasti edistävien TKI-ympäristöjen syntymistä.
- kehitetään, otetaan käyttöön, hyödynnetään terveysteknologiaa ja uusia palveluinnovaatioita, joilla tuetaan terveellisiä elintapoja sekä ehkäistään sairauksien syntyä.

Hyvinvointialan yrittäjyyden ja toimintaedellytysten vahvistamiseksi

- tuetaan kuntien palvelustrategioiden ja hankintamenettelyiden kehittämistä.
- tuetaan palvelusetelimallin käytön laajentamista sosiaali- ja terveyspalveluissa.
- seurataan valinnanvapauslakiesityksen etenemistä ja tuetaan alueen näkökulmasta erityisesti pk-yritysten mahdollisuuksia hyvinvointialalla.
- hyvinvointimatkaailun tuomia mahdollisuuksia edistetään.
- kehitetään yrityspalvelujen ja muiden toimijoiden yhteistyötä.
- kannustetaan hyvinvointialan yrityksiä sähköisten palveluiden ja luovien alojen yritysten kanssa entistä laadukkaampiin ja muotoiltuihin palvelukokonaisuuksiin.

Nuorten ja lapsiperheiden palvelujen kehittämiseksi

- luodaan toimintamalleja nuorten vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseksi. (osallisuus, elämänkaari)
- vahvistetaan alueen vetovoimaa ja viihtyisyyttä nuorten ja lapsiperheiden näkökulmasta.
- tuetaan nuorten sijoittumista omalle kotiseudulle valmistumisensa jälkeen.

Painopiste 2: ENNAKOIVA TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN EDISTÄMINEN

Hyvinvointialan kehittämisrakenteiden vahvistamiseksi

- turvataan riittävä hyvinvointialan osaaminen ja sen kytkeytyminen tutkimukseen, koulutukseen ja tiedon tuottamiseen.
- tuetaan maakunnallisen hyvinvointia ja terveyttä edistävä ohjausrakenteen syntymistä niin, että se kytkeytyy osaksi uuden sote-alueen (maakunnan) toimintaa. Toimitaan alueelliseen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmässä.
- tuetaan terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointia kuntien päätöksenteossa. (hyvinvointikertomus ja sähköinen hyvinvointikertomus muodostuvat entistä tärkeämmiksi kuntien johtamisessa).

Matalan kynnyksen palvelujen kehittämiseksi

- tuetaan Etelä-Savoon soveltuvan matalan kynnyksen palvelumallien kehittelyä esimerkiksi liikunnan palveluketju ja liikuntaneuvonnan lisääminen.
- kehitetään palvelujärjestelmän toimintaa ja ammattihenkilöstön osaamista

Työhyvinvoinnin ja työssä jaksamisen edistämiseksi

- kehitetään työhyvinvointia ja työssä jaksamista edistäviä toimintamalleja kiinnittäen erityisesti huomiota ikääntyvien työssä jaksamiseen.
- kannustetaan yrityksiä ja työorganisaatioita samanaikaisesti työn tuottavuuden ja työhyvinvoinnin kokeiluihin.

Kansalaistoiminnan ja osallisuuden vahvistamiseksi

- tuetaan järjestöjen roolin vahvistamista erityisesti sosiaalisten ongelmien ehkäisyssä ja väestön terveyttä ja hyvinvointia edistävässä toiminnassa.
- tuetaan järjestöjen ja kuntien välisiä kumppanuussopimuksia.
- tuetaan järjestötoiminnan keskinäistä yhteistyötä ja toimintamuotojen uudistumista.
- kehitetään sosiaalisia kohtaamispaikkoja ja tuetaan omaehtoisia kansalaistoiminnan muotoja.

Terveellisten elämäntapojen vahvistamiseksi

- tuetaan toimintamalleja, joilla liikunta kytetään osaksi ihmisten arkea.
- vahvistetaan terveyttä edistäviä ruokailutottumuksia ja ravitsemuspalveluja.
- kehitellään työmenetelmiä sairauksien ja sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi erityisesti miesten suurempi sairastavuus huomioiden.
- tuetaan henkistä ja sosiaalista hyvinvointia uudenlaisten digitaalisten ja moniulotteisten palvelujen luomisella

3.4 Hyvä toimintaympäristö

Maakuntaohjelman avaintoimpiteet:

- lisätään investointeja maakuntaan
- parannetaan entisistään maakunnan vesistöjen tilaa

Toimintalinjan vuosina 2017 ja 2018 edistettävät keskeiset toimenpiteet:

Painopiste 1: NÄKYVYYDEN JA VETOVOIMAN VAHVISTAMINEN

Maakunnan imagon vahvistamiseksi

- rakennetaan yhteisen tekemisen Etelä-Savo.
- rakennetaan alueelliseen markkinointiin yhteistyömalli.
- osallistutaan Suomi 100 juhluvuoden tapahtumiin.

Toimintaympäristön vetovoiman vahvistamiseksi

- edistetään asukas- ja yrityslähtöistä taajamien, sujuvan arjen ja toimintojen kehittämistä ja kokeilukulttuuria.
- hankitaan Geopark –status Saimaalle yhdessä Etelä-Karjalan kanssa sekä edistetään Saimaan ja alueen kansallispuistojen tunnettuutta.
- jatketaan kaupunkikeskustojen ja palvelurakenteen kehittämistä.
- hyödynnetään vuoden 2017 asunomessujen markkina-arvo.
- edistetään valtakunnallisen Pienten keskusten kehittämiskampanjan (Pike) tulosten hyödyntämistä ja jatkuvuuden turvaamista.

Painopiste 2: SAAVUTETTAVUUDEN JA LIIKENNEJÄRJESTELMÄN KEHITTÄMINEN

Maakunnan pääväylien ja ulkoisten yhteyksien kehittämiseksi

- edistetään palvelutasolähtöistä yhteyksien kehittämistä ja toimenpidekokonaisuuksia sekä priorisoitujen "väylähankkeiden" kehittämistä
  - Viitostien ja Savonradan palvelutason kehittäminen aluerakenteellisenä ja liikenteellisenä kokonaisuutena,
  - Savonlinnan seudun kilpailukykyisen saavutettavuuden ja liikennejärjestelmän kehittäminen kokonaisvaltaisesti kärkeä lentoliikenteen turvaaminen,
  - Venäjä yhteydet/Parikkalan rajanylityspaikka kansainväliseksi rajanylityspaikaksi.
- kehitetään raaka-ainekuljetusten toimivuutta.

Liikennejärjestelmien kehittämiseksi ja yhteensovittamiseksi maankäytön suunnittelun kanssa

- edistetään uusien liikennepalvelujen kehittämistä ja kokeilukulttuuria liikennejärjestelmän palvelutason turvaamiseksi ja parantamiseksi
- edistetään Itä-Suomen liikennestrategian sekä seudullisten aiesopimusten ja vuosisuunnitelmien toteuttamista painopisteinä.

Tietoliikenneyhteyksien ja -palvelujen kehittämiseksi

- rakennetaan nopeita tietoliikenneyhteyksiä.

Painopiste 3: TONTTIPALVELUN TEHOSTAMINEN

Monipuolisen ja kysyntää vastaavan tonttitarjonnan edistämiseksi

- ylläpidetään ja kehitetään kysyntää vastaavaa maakuntakaavoitusta, kuntakeskusten yleiskaavoitusta, liikennesuunnittelua ja tonttipalveluketjua kokonaisuutena sekä päivitetään kuntien maankäyttöpoliittiset ohjelmat ja tehostetaan suunnittelua.
- elävöitetään keskustoja maankäytön ja rakentamisen keinoin hyödyntäen niiden omia vahvuuksia.
- kehitetään ja kokeillaan asumisen uusia ekologisia konsepteja, rakennusten energiataloutta ja korjausmenetelmiä.
- hyödynnetään aluetutkimusta tonttipalvelun kehittämiseksi.

Rakennetun ympäristön ja yhdyskuntarakenteen laadun parantamiseksi

- suunnitellaan ennakoivasti ja panostetaan olemassa olevan rakenteen ylläpitoon ja nokkelaan uusiokäyttöön.
- parannetaan rakennetun ympäristön laatua: homekorjaukset, viherympäristöjen kehittäminen, rakennusten hoitotoimet ja rakennetun ympäristön uusiokäytön kehittäminen.

Painopiste 4: VESISTÖJEN JA LUONNONVAROJEN KESTÄVÄ HYÖDYNTÄMINEN

Vetovoimaisten loma-asumisen ja matkailun ympäristöjen kehittämiseksi

- edistetään monipuolista matkailu- ja vapaa-ajan rakentamista rantojen lisäksi myös matkailukeskuksiin ja taajamakeskuksiin.
- konseptoidaan ja pilotoidaan uudenlaisia, vähähiilisyttä edistäviä asunto- ja lomaa-asuntorakentamisen muotoja.
- parannetaan metsätalouden ja loma-asumisen sekä luontomatkailun välistä vuorovaikutusta.
- parannetaan kestävä luontomatkailun ja virkistyskäytön mahdollisuuksia.

Taajamien vedenhankinnan ja pinta- sekä pohjavesien laadun turvaamiseksi

- toteutetaan Etelä-Savon vesienhoidon toimenpideohjelmassa 2016–2021 suunniteltuja toimenpiteitä ja pohjavesien suojelusuunnitelmien toimenpiteitä erityisesti keskeisimmillä painopistealueilla yhteistyössä alueiden asukkaiden ja toimijoiden kanssa.
- kehitetään vesienhoidon tiedonhankintaa ja toimenpiteitä hyödyntäen eri rahoituslähteitä ja hanketoimintaa.
- edistetään vesihuollon varmuutta ja laatua sekä energiatehokkuutta parantavia toimenpiteitä.
- parannetaan metsätalouden vesiensuojelun tasoa.

Luonnonvarojen kestäväksi hyödyntämiseksi

- panostetaan metsäenergian ja muun uusiutuvan energian käytön lisäämiseen ja saatuun tähtääviin maankäytön ja liikenteen kehittämistoimenpiteisiin.
- edistetään Saimaannorppa ja kalastus seurantaryhmän raportin sekä Saimaannorpan suojelustrategian toimenpidesuunnitelman mukaisia toimenpiteitä yhdessä paikallisen väestön ja tahojen kanssa.
- parannetaan uhanalaisten kalakantojen elinympäristöjä ja vaellusmahdollisuuksia.

4. Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien yhteistoiminta-alueiden neuvotteluesitykset 2017-2018

4.1 Laajakaista-hankkeen toteutuksen jatkuvuuden varmistaminen harvaan asutuilla alueilla

Valtakunnallinen Nopea laajakaista –hanke

Laajakaistayhteyksien kehittäminen parantaa alueiden kehittämismahdollisuuksia ja on välttämätöntä erityisesti yritystoiminnan ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi harvan asutuksen alueilla. Erityisen tärkeää tämä on harvaan astutussa Itä- ja Pohjois-Suomessa. Tietoliikenneyhteyksien rakentaminen on yhteiskunnan kannalta tuottava investointi, joka maksaa itsensä takaisin rakentamisaikaisina veroina ja maksuina sekä sähköisten palveluiden kautta tulevana kustannussäästöinä.

Laajakaistahankkeen tavoitteiden saavuttaminen on osoittautunut ennakoitua vaikeammaksi ja hitaammaksi. Keskeisimmät haasteet ovat pelko hankkeen päättymisestä kesken ja tukirahojen loppumisesta, kireä toteutusaikataulu ja kaupallisten teleyritysten vähäinen kiinnostus rakentaa hankkeen tavoitteiden mukaista laajakaistaverkkoa.

Koska hankkeet eivät kaikissa maakunnissa ole edenneet kaupallisten operaattoreiden toimesta, kunnat ja muut pienet toimijat ovat joutuneet ottamaan vastuuta rakentamisesta. Tämä on hidastanut rakentamista. Kuntien aktiivinen toiminta mm. omia verkkoyhtiöitä perustamalla on useilla alueilla ollut ainoa mahdollinen keino verkkojen rakentamiseen. Kuntien vastuiden lisääminen ei kuitenkaan voi olla yleisratkaisu laajakaistahankkeen etenemiselle. Laajakaistahankkeen tarvetta lisää se, että toteutettu 4g-verkko ei ole kaikilta osin täyttänyt ennako-odotuksia, sillä osalla alueita GSM-verkon kattavuus onkin supistunut 4g-verkon käyttöönoton myötä.

Laajakaistahankkeet Itä- ja Pohjois-Suomessa

Itä- ja Pohjois-Suomen laajakaistaohjelmien kokonaiskustannukset ovat vuonna 2009 tehdyissä ohjelmissa 315 milj. euroa. Kaikki kunnat eivät hankkeen alussa lähteneet mukaan, mutta useat kunnat ovat nyt lähteneet tai ilmaisseet halukkuuden lähteä hankkeeseen. Toukokuussa 2016 Itä- ja Pohjois-Suomen alueella oli hyväksytyjä laajakaistahankkeita 186,4 milj. euron edestä eli vasta noin puolet suunnitelluista hankkeista on toteutumassa.

Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien liitot esittävät liikenne- ja viestintäministeriölle seuraavia toimenpiteitä hankkeen edistämiseksi:

a) Hankeajan jatkaminen ja rahoituksen turvaaminen

Hankkeelle asetetun tavoitteen saavuttamiseksi ja koko Suomeen kattavan tehokkaan tietoliikenneverkon rakentamiseksi on päätettävä laajakaistahankkeen jatkamisesta vähintään vuoden 2020 loppuun saakka. Jatkoaika on välttämätön Eurooppa 2020 -ohjelman ja digitaaliagendan tavoitteiden sekä Suomen hallitusohjelman digitalisaation tavoitteiden saavuttamiseksi. Valtion talousarviossa tulee turvata valtiontukirahoitus kaikille toteutuville hankkeille. Näin kunnilla ja rakentavilla operaattoreilla on varmuus jatkaa hankkeiden suunnittelua.

b) Taajama-alueiden laajakaistapalveluiden varmistaminen

Koska laajakaistaverkkojen markkinaehtoinen rakentaminen on ollut ennakoitua hitaampaa, tulee käynnistää erityistoimenpiteitä kuntien kehityksen kannalta keskeisten alueiden ja taajamien laajakaistaverkkojen edistämiseksi.

c) Erilliskorjaus erityisen haasteellisille alueille

Itä- ja Pohjois-Suomessa on kokonaisia kuntia tai kuntien osia, joissa ei ole toteutunut rakentamishankkeita lainkaan nykyisellä tukimallilla. Näillä erityisen haasteellisilla alueilla pitkät välimatkat ja harva asutus eivät mahdollista kaupallisesti kannattavaa rakentamista tuen nykyehdoilla. Näille erityisen haasteellisille alueille on valmisteltava erilliskorjaus valtion ja kuntien yhteistyönä laajakaistayhteyksien rakentamiseksi. Hankkeen *jatkovaihetta ja verkon rakentamisen vauhdittamista varten tulisi kuntien maksuosuudet tarkistaa kuntien muuttuneen taloustilanteen vuoksi. Asukastiheys tulisi huomioida maksuosuuden määrittelyssä vain taajamien ulkopuolelle jäävän väestön osalta.*

Vaikka nykyiset tukimallit ovat lähtökohdiltaan teknologiariippumattomia, rajoittavat niissä yhteydelle (symmetrinen 100 M) asetetut vaatimukset verkkojen toteutustapaa. Käytännössä vaatimuksien mukainen verkko voidaan toteuttaa vain valokuidulla. Varsinkin erityisen haasteellisilla alueilla tulisi tuen mahdollistaa myös muut ratkaisut. Nykyisten ja uusien tukimuotojen osalta tulee selvittää mahdollisuutta tukea myös langottomia ratkaisuja ilman, että ne vääristävät kilpailua.

d) Kaiken markkinapotentiaalin hyödyntäminen

Haja-asutusalueiden laajakaistapalveluiden suurin haaste on vähäinen asiakasmäärä ja siksi kaiken asiakaspotentiaalin hyödyntäminen on välttämätöntä. Tuen myöntämisessä tulee poistaa jaottelu vakituisiin ja vapaa-ajan asukkaisiin. Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien liitot esittävätkin vapaa-ajan asutuksen sisällyttämistä valtakunnalliseen Nopea laajakaista -hankkeeseen. Lisäksi asiakkaan omavastuumatka tulee tarkistaa koskemaan vain talokaapelia, jolloin tukiehdot olisivat samankaltaiset maaseuturahaston tukiehtojen kanssa ja asiakkaita kohdeltaisiin tasapuolisesti. Alueiden tukikelvottomuutta tarkastellessa tulisi huomioida vain ne alueet, joilla jo tarjotaan asiakkaalle saakka edistysellisiä viestintäpalveluita kohtuulliseen hintaan.

e) Toteuttamisvalmius ja -suunnitelma sekä kustannusarvio

Kilpailutettuja hankkeita on odottamassa kuntien ja viestintäviraston rahoituspäätöksiä. Kuntayhtiö- ja osuuskuntaselvityksiä valmistellaan eri maakunnissa ja niiden valmistuttua avataan uusia laajakaistahakujia. Laajakaistahankkeen uusien hankkeiden tukirahoituksen tarve on vuoteen 2020 mennessä karkeasti arvioituna 100 milj. euroa Itä- ja Pohjois-Suomessa. Arviota voi nostaa erityisen haasteellisten alueiden erilliskorjaukset sekä tarpeelliset tarkistukset asiakkaan omavastuumatkaan tai loma-asuntojen laajakaistayhteyksien tukikelpoisuuteen.

f) Laajakaistapalveluja koskevan yleispalveluvelvoitteen muuttaminen

Yleispalveluliittymän tiedonsiirron vähimmäisnopeus on tällä hetkellä 2 Mbit/s, joka on määritelty liikenne- ja viestintäministeriön asetuksella. Yleispalveluvelvoitteen tulee asetuksen mukaan myös seurata tietoliikenneyhteyksien yleistä kehitystä. Tämä vähimmäisnopeus tulee nostaa vähintään 10 Mbit/s mahdollisimman pian, koska Viestintäviraston vuoden 2015 tilaston mukaan suurimmalla osalla tiedonsiirtoliittymien käyttäjistä on jo yli 10Mbit/s yhteys käytössään. Myös kuulo- ja puhevammaisten henkilöiden liittymien tulee seurata nopeudeltaan yleistä kehitystä. Yleispalveludirektiivin mukaan palveluiden tulee olla saatavilla maantieteellisesti sijainnista riippumatta, kansallisesti saatavuutta ei tule rajoittaa pelkästään virallisesti määritellyn vakinaiseen asuin- tai sijaintipaikkaan. Laajakaistaliittymän lähtevälle liikenteelle tulee ehdottomasti asettaa myös nopeusvaatimus ja maksiviive tiedonsiirrolle vastaavalla tavalla kuin kuulo- ja puhevammaisten laajakaistaliittymälle on asetettu, sillä nykyiset palvelut asetavat vaatimuksia myös yhteyden lähtevälle liikenteelle.

4.2 Saimaan markkinointi

Visit Finland toteuttaa yhteistyössä matkailutoimijoiden kanssa valtakunnallisia katto-ohjelmia, joista etenkin Stopover ja Finrelax -ohjelmissa maakunta on vahvasti mukana. Itäisen Suomen maakunnat ovat käyneet ja käyvät Visit Finlandin kanssa neuvotteluja vahvemmasta panostuksesta Lakeland-alueen tunnetuksi tekemiseen. Samanaikaisesti yhteistyötä tiivistetään myös eteläisen Saimaan mittakaavassa Etelä-Savon ja Etelä-Karjalan kesken. Kansainvälisille matkailumarkkinoille pyritään Saimaan alueen vahvemmalla yhteistyöllä niin tuotekehityksessä, matkailumarkkinoinnissa kuin digitalisoinnin aiempaa tehokkaammassa hyödyntämisessä.

Saimaan alueen matkailumarkkinointia laajennetaan eteläisen Saimaan ja matkailualan yritysten yhteistyönä ja uudella tavalla verkostomaisesti organisoituneena. Tavoitteena yhteistyön vahvistamisessa on kehittää kansainvälistä liiketoimintaa ja matkailupalveluja vastaamaan kysyntää pitäen mielessä Aasian potentiaalin. Kehittämisen- ja markkinointityötä tehdään myös yhdessä pietarilaisten kumppaneiden kanssa hyödyntäen Saimaan alueen ja Pietarin tarjontaa ja vahvuuksia.

5. Etelä-Savon erityiskysymykset

5.1 Itä-Suomen yliopiston opettajakoulutuksen lakkauttaminen Savonlinnassa

Itä-Suomen yliopiston opettajakoulutuksen Savonlinnan toimipisteen lakkauttaminen aiheuttaa alueelle menetyksiä. Hallitus valmistelee yhdessä alueen toimijoiden kanssa toimia Savonlinnan talousalueen kasvun ja työllisyyden turvaamiseksi. Panostukset kohdistetaan esimerkiksi koulutukseen, tutkimukseen ja tuotekehitykseen, elinkeinotoiminnan investointeihin, biotalouteen ja matkailun kehittämiseen.

Valtioneuvoston päättämän budjettiesityksen mukaisesti ja Savonlinnaa koskevien toimenpiteiden täsmentämiseksi on perustettu syksyn 2016 aikana ministeriöjohtoinen työryhmä Liikenneministeri Anne Bernerin johdolla, joka yhdessä Etelä-Savon maakunnan ja Savonlinnan kaupungin sekä keskeisten ministeriöiden kanssa valmistelee ja esittää konkreettisia toimenpiteitä Savonlinnan talousalueen kasvun ja työllisyyden turvaamiseksi. Perustetun työryhmän työtä ja konkreettisia toimenpidesisältöjä täsmennetään syksyllä 2016 työryhmän työn edetessä.

5.2 Etelä-Savon maakuntaliiton esitykset kokeiluhankkeiksi

Kesälomakauden siirto

Etelä-Savossa matkailun ja vapaa-ajan asutuksen taloudellinen merkitys on huomattava. Maakunnassa, jossa merkittävät maailmanluokan kulttuuritapahtumat – mm. Savonlinnan Oopperajuhlat, Sulkavan soudut, St Michel Ravit – ajoittuvat kesään, jossa on lähes 50 000 vapaa-ajan asuntoa ja jonka pinta-alasta neljännes on ainutlaatuisen kauniita sisävesistöjä, matkailu keskittyy kesäkuukausiin.

Kausiluonteinen kesämatkailu tarjoaa koululaisille ja opiskelijoille kesätyö- ja harjoittelupaikkoja ja lisätuloja majoitus- ja ravitsemusliikkeissä sekä kaupan palveluissa ja monipuolistuvissa muissa matkailupalveluissa. Koulujen lomakauden päättyminen kuitenkin katkaisee matkailusesongin juuri siinä vaiheessa, kun matkailijat muualta Euroopasta saapuvat nauttimaan Suomen järviluonnosta ja kulttuuriannista. Myös vapaa-ajan asukkaat viihtyvät kakkosasunnilaan parhaan marjastus- ja sienestysesongin alkaessa.

Etelä-Savo tarjoutuu kokeilualueeksi koulujen lomakauden siirtämiseksi siten, että kevätlukukausi jatkuisi lähelle juhannusta ja syyslukukausi alkaisi syyskuun alussa. Kokeilu koskisi perusopetusta ja toisen asteen opetusta.

Kesän matkailusesongin pidentäminen on välttämätön ja vaikuttava tekijä matkailun ja palvelujen liikevaihdon nopealle kasvattamiselle. Matkailupalveluille on elokuussa kysyntää, jota markkinointitoimilla vielä voidaan lisätä. Koulujen lomakauden siirto mahdollistaisikin käsityksemme mukaan vilkkaimmilla kesämatkailualueilla hallituksen tavoitteleman työllisyyden ja talouskasvun matkailu- ja palveluelinkeinoissa. Ulkomaisen matkailun osalta kyse on lisäksi vientitulon lisäämisestä. Lomakauden siirto ei sinänsä aiheuta lisäkustannuksia, sillä se ei vaikuta kouluvuoden pituuteen.

ETELÄ-SAVON
MAAKUNTALIITTO

ISBN 978-952-5932-28-7

ISSN 1455-2930